

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного
права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ПРАВОВИЙ СТАТУС АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

студентки 2м курсу 6 групи ФМТП
денної форми навчання
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації
«Комерційне право»

Ільченко Юлія Олександрівна

Науковий керівник
к.ю.н., доц.

Пальчук Петро Миколайович

Гарант освітньої програми
д.ю.н., проф.

Мазаракі Наталія Анатоліївна

Київ-2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА	
1.1. Історія виникнення акціонерних товариств в Україні.....	7
1.2. Акціонерне товариство як суб'єкт господарських правовідносин.....	12
1.3. Нормативно-правова основа створення та діяльності акціонерних товариств.....	16
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ	
2.1. Правове регулювання заснування акціонерного товариства.....	21
2.2. Порядок проведення установчих зборів акціонерів.....	26
2.3. Статутний капітал як майнова основа діяльності акціонерних товариств.....	29
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА	
3.1. Порядок скликання та проведення загальних зборів акціонерного товариства.....	35
3.2. Правовий статус наглядової ради акціонерного товариства.....	43
3.3. Порядок створення та компетенція виконавчого органу акціонерних товариств.....	49
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток ринкової економіки в нашій державі призвів до виникнення чималої кількості господарських товариств. Великої ваги в нашій економіці набув корпоративний сектор. Акціонерні товариства, як одна з найпоширеніших у світовій практиці господарювання організаційно-правових форм підприємництва, належить до суб'єктів господарювання з найбільш складною системою органів управління, яка потребує ретельного дослідження.

Органи управління акціонерного товариства є тими суб'єктами корпоративного управління, які виражають волю товариства як юридичної особи. Фактично товариство існує не саме по собі, а ним управляють певні суб'єкти, зокрема учасники товариства, загальні збори учасників, посадові особи товариства тощо. І від того наскільки законно, компетентно, добросовісно, сумлінно і злагоджено здійснюється управління в акціонерному товаристві залежить успіх товариства, як суб'єкта господарювання, а відтак і його учасників, працівників, держави та суспільства в цілому.

Акціонерні товариства мають ряд переваг по відношенню до інших видів господарських товариств, які роблять його найбільш вдалою формою для бізнесу в силу цілого ряду причин. Акціонерні товариства завдяки випуску акцій отримують більш широкі можливості в залученні додаткових коштів у відношенні з непропорційним бізнесом. Оскільки акції мають достатньо високу ліквідність, їх легше перетворити на гроші при виході з акціонерного товариства ніж отримати назад долю в статутному капіталі інших товариств.

В той же час, динаміка кількості вітчизняних акціонерних товариств свідчить про їх поступове зменшення шляхом ліквідації або перетворення в іншу організаційно-правову форму господарювання, що перш за все

пов'язано з недостатньою ефективністю функціонування акціонерних товариств порівняно з іншими формами господарювання.

Тому актуальність даного дослідження обумовлюється тим, що чітке закріплення в законодавстві механізму забезпечення прав нових акціонерів, порядку призначення та відсторонення членів органів акціонерного товариства, процедура прийняття органами рішень є однією із необхідних передумов покращення функціонування акціонерних товариств, повноцінного та всебічного розвитку економіки української держави.

Підґрунтям для подальшого дослідження проблем особливостей створення та функціонування органів управління акціонерних товариств слугують праці українських та російських вчених-правників: А. О. Бершадський, О. П. Близнюк, О. І. Вакарчук, О. М. Вінник, О. В. Гарагонич, Н. Е. Деєва, О. В. Дзери, А. С. Іванова, Н. І. Костова, І. В. Лукач, Я. С. Марущак, О. В. Олійник, Р. Г. Тихончук, В. С. Щербини.

Мета та завдання дослідження. Автор випускної кваліфікаційної роботи ставив за мету на основі практичної діяльності органів управління акціонерного товариства в Україні, порівняльно-правового аналізу вітчизняного та зарубіжного законодавства прийти до висновків теоретичного характеру та розробити рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства України у сфері правового регулювання органів управління акціонерного товариства.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

- дослідити історію виникнення акціонерних товариств;
- проаналізувати законодавство України щодо правового регулювання створення та діяльності акціонерних товариств;
- проаналізувати заснування акціонерних товариств та порядок підготовки і проведення установчих зборів акціонерів;
- дослідити порядок формування статутного капіталу, як майнову основу діяльності акціонерних товариств;

- проаналізувати та виявити недоліки, суперечності, прогалини, колізії в законодавстві України, які стосуються правового статусу органів управління акціонерних товариств;
- окреслити нові тенденції правового регулювання відносин, пов'язаних зі створенням та функціонуванням органів управління акціонерних товариств.

Об'єктом дослідження є сукупність господарських відносин, які виникають в процесі створення, діяльності та функціонування акціонерних товариств.

Предметом дослідження є правовий статус акціонерних товариств як суб'єктів господарювання.

Методами дослідження стали порівняльно-правовий, історико-правовий, діалектичний, формально-логічний, системно-функціональний методи та інші методи.

При виконанні кваліфікаційної роботи був використаний порівняльно-правовий метод, який застосовувався з метою вивчення вітчизняного та зарубіжного законодавства про акціонерні товариства в частині регулювання правовідносин щодо створення та функціонування органів управління, проводився їх правовий аналіз та порівняння. Були виявлені недоліки, прогалини, суперечності та колізії у вітчизняному законодавстві, через які належним чином не врегульований правовий статус органів управління акціонерного товариства.

З допомогою історико-правового та діалектичного методів вдалося дослідити розвиток інституту акціонерного товариства в історичному аспекті як в національному законодавстві, так і в іноземному, а також вдалося розглянути інститут акціонерного товариства, в тому числі і його органів управління, у діалектичному взаємозв'язку з тими фінансово-економічними та правовими відносинами, що сьогодні існують в Україні.

Із застосуванням формально-логічного методу була опрацьована наукова література стосовно теми дослідження і аналізувалась практика Верховного

Суду та Вищого господарського суду України з проблем, пов'язаних з визнанням рішень органів управління недійсними.

Системно-функціональний метод надав можливість вивчити і дослідити внутрішню структуру органів управління акціонерного товариства, їх склад, компетенцію, а також порядок прийняття ними рішень.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному дослідженні основних проблем правового статусу акціонерних товариств, порівнянні нормативно – правових актів, що стосуються створення та діяльності цих товариств, виявленні недоліків, розбіжностей законодавства щодо унормування процедури заснування і функціонування акціонерних товариств і наведенні пропозицій щодо удосконалення українського законодавства про акціонерні товариства.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Правові засади функціонування акціонерних товариств», що опублікована у збірнику наукових статей «Правове забезпечення підприємницької діяльності». - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019, С. 27-32.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх зміст у багатьох аспектах доповнює наукові значення з історії розвитку та функціонування інституту акціонерного товариства. Зібраний матеріал і узагальнення можуть бути використані для підготовки узагальнюючих праць, при підготовці лекційних занять та спецкурсів у вищих навчальних закладах.

Структура випускної кваліфікаційної роботи обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, які включають в себе дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 69 сторінок, із яких основна частина роботи займає 60 сторінок. Список використаних джерел складається з 75 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

1.1. Історія виникнення акціонерних товариств в Україні

Акціонерне товариство посідає особливе місце в економіці будь-якої держави. Тому цілком логічним є дослідження історії виникнення акціонерних товариств в Україні.

Звертаючись до розгляду причин появи акціонерних товариств (далі – АТ), можна зробити висновок, що така форма підприємницької діяльності виникла не випадково, а внаслідок дії певних історичних тенденцій.

Як зазначає науковець Р. Г. Тихончук, акціонерні товариства виникають ще до промислової революції. Первинною основою її виникнення з'явилася торгівля, що пов'язана з епохою великих географічних відкриттів. Торгівля з новими землями вимагала більших капіталовкладень. Одна особа була не в змозі вкласти в заморську торгівлю таких засобів. Тільки об'єднавши капітали окремих осіб можна було б здійснювати заморську торгівлю. Особами, для яких торгівля була професійною справою, називали купцями [66].

Спочатку капітали поєднувалися на короткий час. Прибуток який одержували від разових акцій торговельного капіталу почав себе виправдовувати і це призвело до виникнення об'єднань на постійній основі. Прикладом є Ост-Індійська й Вест-Індійська компанії. Ці компанії діяли під егідою держави, було взаємовигідне співробітництво. Акціонерні компанії одержували заступництво держави, його захист і пільги. Держава також мала свій інтерес, одного боку, вони були джерелом прибутків у скарбницю держави, а з іншого через них здійснювалась колонізація нових земель [43, с.125].

Можна дійти до висновку, що значну роль в управлінні АТ відігравала держава, а акціонери мали головним чином лише майнові права.

Починаючи з 80-их років минулого століття в Україні поширюється акціонерна форма підприємництва, імпульс розвитку якій надала корпоратизація державних підприємств. Але історично для нашої країни це не нова, а відроджена форма організації бізнесу, припинення існування якої пов'язано з радянською добою [29;30].

Проаналізувавши наукові роботи О. В. Олійника., Н. С. Акікома, О. П. Підцерковного, можна дійти до висновку що, перші акціонерні компанії в Україні виникли в 70-х роках XIX ст. Створення АТ певною мірою вирішувало проблему об'єднання індивідуальних капіталів і компенсувало нестачу грошей у підприємців. Акціонерні компанії були єдиною формою організації фінансового та монополістичного капіталу і проникнення іноземного капіталу в українську промисловість [54].

На початок 90-х років XIX століття в Західній Європі, що переживала застій в промисловості торгівлі, акумулювалися вільні грошові кошти. Приваблені можливістю отримання високих прибутків, дешевою робочою силою і величезними природними ресурсами, іноземні підприємці і крупні грошові капітали хлинули до Росії [44].

Напередодні Першої світової війни на іноземний капітал припадало близько третини всього акціонерного капіталу Росії. Зокрема частка французького капіталу становила 33% , англійського – 23%, бельгійського - 20% і німецького - 14% іноземних вкладень. Понад 25 % всіх іноземних капіталів, вкладених у промисловість країни, припадало на Україну. Найбільше іноземний капітал проник у гірничу та металургійну промисловість [45, с.18].

У 1900 р. в Україні іноземцям належало 80-90 % всіх акціонерних капіталів гірничої промисловості. Цукрова промисловість була єдиною потужною галуззю економіки в Україні де чільне місце належало капіталу. Причиною такого становища було завершення розподілу ринку цукру до початку індустріалізації. Необхідність технічного переобладнання цукроварень зумовила концентрацію капіталу в найоптимальнішій формі – акціонерних товариствах, яких у 1881 р. налічувалось 71.

Україна займала перше місце за концентрацією виробництва в основних галузях промисловості в Російській імперії. Так, у 1901 р. на 12 великих металургійних заводах (з 16 діючих) було зосереджено 96 % усіх робітників металургії Півдня України. Високий рівень концентрації був характерний також для вугільної промисловості Донбасу. Тут частка 25 акціонерних товариств (з 26 діючих у цій галузі) у 1912 р. становила 95,4 % видобутку всіх акціонерних товариств і понад 70 % видобутку вугілля в Донбасі [31;51, с.21;58,с.19].

Як зазначає науковець В. В. Олійник, вже у жовтні 1917 року кількість крупних акціонерних товариств перевищувало 600, а їх спільний капітал складав 5 млрд рублів. До кінця 1917 року процес розвитку акціонерних товариств припинився і торгівлю цінними паперами було заборонено. Основну роль в утворенні акціонерних товариств відігравав державний капітал. Існували не просто акції, а державні акції продаж яких підтримувався на біржі. При цьому не заохочувалось акціонування приватних підприємств, оскільки відволікало капітал від державних інтересів [54].

Важливим документом того часу, про який необхідно згадати, є Положення про акціонерні товариства від 17 серпня 1927 р. Цей нормативно-правовий акт, на відміну від Цивільного кодексу 1922 р., більш детально та ґрунтовно регулював діяльність акціонерних товариств. Цей законодавчий акт не мав на меті розвиток та удосконалення комерційних відносин, а був один з перших пунктів в плані переходу з приватної власності до державної. З нього почалось згортання корпоративних відносин, тому що панівною формою власності ставала державна власність [48].

Положення 1927 р. декларувало, що метою державних товариств є не формування капіталу, а господарська діяльність. Щодо акцій цей акт закріпив те, що вони не передавалися з рук в руки як товар, а в більшій мірі відігравали роль паїв, метою яких було об'єднання суб'єктів. Акції не котирувалися на біржі. Державні й змішані акціонерні товариства тільки за формою були

акціонерними товариствами, а по суті зберігали риси державного підприємства [70, с.185].

На початку 30-х років всі акціонерні товариства були ліквідовані і перетворені на державні об'єднання. Зберігалось тільки два акціонерних товариства : Банк для зовнішньої торгівлі колишнього СРСР (створений в 1924 році) та Всесоюзне акціонерне товариство «Інтурист», яке створене в 1929 році.

Зародження акціонерних товариств в Україні починається наприкінці 80-х років у зв'язку з відродженням акціонерного руху. Поштовхом для цього стала необхідність мобілізації та концентрації індивідуальних капіталів для розбудови економіки, також роздержавлення та приватизації власності.

На першому етапі – етапі зародження акціонерних товариств, а саме 1988-1990 роки в Україні набули поширення два основні типи акцій: акції трудового колективу та акції підприємств, їх випуск розглядався головним чином як спосіб мобілізації додаткових фінансових ресурсів. Проте акції трудового колективу та акції підприємств не надавали їх власникам прав на участь в управлінні підприємством, тобто за своїм змістом вони були облігаціями, а підприємства, що їх випускали, не стали акціонерними в реальному розумінні цього поняття [37].

З 1990 року в Україні набуває поширення новий тип акцій – акції акціонерних товариств, їх можна вважати прототипом сучасних акцій. Акції акціонерних товариств випускалися на повну вартість статутного фонду, це означало що статус підприємств дійсно почав змінюватись, державні підприємства почали перетворюватись в акціонерні. Прикладом є Приватне акціонерне товариство «Концерн-Електрон», акціонерне товариство «Електробанк», акціонерне товариство «Ковель-Сільмеш», ці підприємства почали випускати акції на повну вартість статутного фонду [63, с.17].

Проте, якщо провести аналіз ситуації яка склалась в Україні з перетворенням державних підприємств на приватні акціонерні товариства, утворювались таким чином дрібні товариства, кількість акціонерів становила менше ніж 100 осіб. Проблема виникала в тому що, у дрібних акціонерних

товариств не вдавалось залучати додатковий капітал через фондовий ринок. Та й зарубіжний досвід свідчив, що за рахунок емісії акцій фінансується порівняно невелика частина капіталовкладень. Європейські країни фінансували не більше 5%, США- 7,5%, Японія лише 0,7%.

Враховуючи вищезазначене, стає зрозуміло, що формування і методи акціонерних товариств змінювались залежно від потреб розвитку продуктивних сил та раціонального використання факторів виробництва. Головними проблемами в подальшому розвитку акціонерних товариств стають жорстка політика, приватизація, придбання акцій яке доступне для будь-якої особи.

Також можна зазначити, що вагомий внесок в подальший перспективний розвиток акціонерних товариств внесла законодавча база, а саме Закон України «Про цінні папери та фондову біржу» від 18 червня 1991 року, якого в подальшому замінив Закон України « Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року [8].

Одна з найбільш значущих і давно очікуваних реформ це було прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» у 2008 році. Важливо зазначити, що цей закон не є програмним документом, який створили політичні партії, а є продуктом спільних зусиль науковців, юристів – практиків, міжнародних експертів. Головне що закріпив закон, на нашу думку, це дотримання балансу між дрібними і великими акціонерами, що потрібно було Україні ще до початку масової приватизації для вироблення відповідної системи корпоративних відносин.

Станом на 2012 рік практично в усіх галузях вітчизняної економіки діяли підприємства, які мали акціонерну форму господарювання. Найбільше акціонерних товариств припадало на сфери: фінансової діяльності – 23,67 % від загальної кількості АТ, операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям – 20,11 %, будівництва – 19,97 %; дещо меншою є кількість АТ в переробній промисловості – 13 % [56].

Згідно з даними Головного управління статистики у місті Києві станом на 01.01.2019 рік на території міста Києва існує 3 650 акціонерних товариств [18].

Таким чином, слід відзначити що, найпоширенішим типом організації підприємства в країнах із ринковою економікою, зокрема країн Західної Європи, є підприємство у формі акціонерного товариства. Дана організаційно-правова форма є доволі поширеною і в Україні. Перші акціонерні компанії в Україні виникли в 70-х роках XIX ст. Проте, за останні роки, спостерігалось поступове зменшення акціонерних товариств. Дана динаміка пояснюється процесами ліквідації збанкрутілих АТ через неможливість з боку підприємств, створених в процесі приватизації та корпоратизації, підтримувати цю найскладнішу форму організації бізнесу, що призводить до поступової реорганізації акціонерних товариств в інші організаційно-правові форми, переважно в товариства з обмеженою відповідальністю.

1.2. Акціонерне товариство як суб'єкт господарських правовідносин

Створення власної справи — це завжди величезний ризик і подолання опору, що неминуче виникає при народженні нового. Створюючи власну справу, потрібно знати, що це не тільки можливість (за сприятливих умов) користуватися благами, які забезпечують це починання, а й відповідальність за її функціонування, розвиток і виживання.

Положення Конституції України закріплюють норму, яка зазначає, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція [1].

Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» акціонерне товариство — господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями [6].

Ф. Г. Шершеневич представляє сутність акціонерного товариства дещо по іншому, а саме як товариство, засноване на договорі з'єднання осіб для

спільного виробництва торговельного промислу за допомогою капіталу, розподіленого на рівні частки, межами яких й обмежується відповідальність кожного учасника [21].

На нашу думку, акціонерне товариство є формою об'єднання підприємців та їх капіталів для отримання прибутку.

Звертаючись до положень Закону України «Про акціонерні товариства» можна визначити, що акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. До товариства та його органів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення акціонерами протиправних дій, крім випадків, визначених у Законі [6].

З визначення впливають особливості акціонерного товариства, які обумовлюють специфіку його юридичного статусу.

По-перше, статутний фонд акціонерного товариства має акціонерну природу, формується шляхом емісії та продажу акцій фізичним та/або юридичним особам. По-друге, акціонерне товариство має публічний статус емітента цінних паперів (акцій, облігацій). Інші товариства не мають статусу емітента акцій. По-третє, особливою ознакою акціонерного товариства є обмеження відповідальності акціонерів. Акціонери відповідають (точніше - несуть ризик відповідальності) за зобов'язаннями товариства тільки в межах належних їм акцій [21, с. 39; 23, с. 325].

Акціонерами товариства визнаються фізичні і юридичні особи, а також держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, або територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, які є власниками акцій товариства. Акціонерне товариство не може мати єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа. Акціонерне товариство не може мати у своєму складі лише акціонерів - юридичних осіб, єдиним учасником яких є одна й та ж особа.

Акціонерні товариства мають як позитивні так і негативні риси своєї діяльності, які ми розглянемо. Підтримую думку науковця О. І. Вакарчук що до позитивних рис акціонерного товариства належать:

- легкість створення значного за розмірами капіталу;
- обмеженість ризику акціонера розміром сплачених за акції коштів, що сприяє залученню значної кількості учасників (акціонерів) та концентрації великих капіталів;
  - стабільність майнової бази АТ, оскільки на неї, як правило, не впливає вихід акціонера з АТ (це відбувається шляхом відчуження акцій іншим особам, що не веде до зменшення майнової бази товариства);
  - необов'язковість персональної участі акціонерів у діяльності АТ, що полегшує участь у ньому і відповідно - залучає нових акціонерів і їх кошти;
  - можливість залучення до участі у відкритих АТ широких верств населення і відповідно - розподілу прибутку АТ між ними;
  - можливість застосування в різних сферах народного господарства (банківська, страхова, інвестиційна діяльність, промисловість, сільське господарство, транспорт тощо) та в усіх секторах економіки - державному, комунальному, приватному, а також створення змішаних АТ;
  - використання форми АТ у процесі роздержавлення і приватизації;
  - можливість здійснення контролю над АТ завдяки володінню контрольним пакетом акцій (для стратегічного інвестора), не витрачаючи кошти на придбання всіх акцій товариства [22, с. 24].

Поряд з тим, на нашу думку є й негативні риси акціонерного товариства:

- складність і тривалість (особливо для відкритих акціонерних товариств) створення;
- значні вимоги до мінімального розміру статутного фонду та складність зміни цього фонду;
- можливість формування виконавчого органу з найманих працівників і необов'язковість персональної участі в них акціонерів зумовлює відчуження останніх від управління АТ;
- складність управління АТ і контролю за його виконавчим органом з боку акціонерів, що викликано наявністю системи органів: загальних зборів акціонерів, правління, наглядової ради, ревізійної комісії;

- можливість зловживань з боку засновників у зв'язку з легкістю акумулювання коштів;
- тяжіння до монополізму;
- можливість здійснення контролю над АТ завдяки володінню контрольним пакетом акцій, якщо такий контроль здійснюється на шкоду АТ та його акціонерам;
- значний ступінь державного регулювання діяльності товариства [76].

Також, повністю погоджуюсь з думкою О. П. Близнюк, що на відміну від країн із більш розвинутою ринковою економікою, акціонерні товариства в Україні формувалися не шляхом об'єднання індивідуальних капіталів акціонерів, а завдяки розподілу статутних фондів державних підприємств у ході приватизації [22].

Підтримую думку В. С. Щербини, який вважає досить помітною проблемою є те, що природа акціонерного товариства як об'єднання капіталів приводить до того, що реальна влада належить все ж таки тим акціонерам, які володіють значним пакетом акцій. Важливо в повному обсязі забезпечувати права дрібних акціонерів, створювати для них певні гарантії [74].

Отже, можна дійти до висновку, що науковці по різному підходять до визначення поняття акціонерного товариства. На нашу думку, акціонерне товариство - це таке господарське товариство, статутний фонд якого поділений на визначену кількість часток рівної номінальної вартості, виражених в акціях, і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями усім своїм майном. Існує багато позитивних сторін функціонування акціонерного товариства, такі як: легкість створення значного за розмірами капіталу, необов'язковість персональної участі акціонерів у діяльності АТ, що полегшує участь у ньому і відповідно - залучає нових акціонерів і їх кошти, можливість застосування в різних сферах народного господарства і тд. Проте, в нашій державі є ще багато проблем, які пов'язані із розвитком акціонерної форми господарювання, а саме: відсутня достовірна інформація про діяльність акціонерних товариств,

порушуються права нових акціонерів, відсутність в законодавстві процедури призначення та відсторонення членів органів акціонерного товариства та інші.

1.3. Нормативно-правова основа створення та діяльності акціонерних товариств

Господарські відносини в ринковій економіці безпосередньо пов'язані із правовим регулюванням. Ще в прадавніх державах були закладені правові основи регулювання господарської діяльності. І це є об'єктивною потребою ринкових відносин.

На думку науковця Р. М. Тихончука, право забезпечує стабільність господарських зв'язків, оскільки об'єкт господарювання, вступаючи в економічні зв'язки, зобов'язаний дотримуватися певних правил. Без них в економічній сфері панував би хаос і насильство. Крім того, суспільство за допомогою права контролює поведінку суб'єктів на ринку, залучаючи до відповідальності тих, хто порушує встановлений правопорядок [68, с.179-180].

Держава здійснює регулювання господарської діяльності суспільства у двох площинах: у приватній і в публічній. Відносини в першому напрямку визначають правовий статус товариства, його взаємини усередині товариства та з іншими суб'єктами господарської діяльності. Відносини в другому напрямку визначають взаємини між державою, як регулятором суспільного виробництва, й самим акціонерним товариством [62, с.52;67].

Регулювання правового статусу акціонерного товариства та взаємини усередині нього здійснюється за допомогою Закону України «Про акціонерні товариства». Уже в ст. 1 Закону України «Про акціонерні товариства» вказується, що закон визначає порядок створення, діяльності, припинення, виділення акціонерних товариств, їх правовий статус, права й обов'язки акціонерів [6].

Законодавство про акціонерні товариства не є кодифікованим. Воно перебуває в різних нормативно-правових актах. Деякою мірою це носить

об'єктивний характер. Хоча акціонерне товариство, безумовно, є значним елементом системи ринкового господарства, але, все-таки, його елементом, а не відособленою сферою господарських відносин.

В Україні діють ще два нормативно правових акти, якими регулюються правила створення та діяльності акціонерних товариств. Так, у Господарському кодексі України (далі – ГК України), загальним питанням створення підприємств присвячено ст. ст. 62-72, а господарським товариствам – ст. ст. 79-90 [3].

У Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) загальним положенням про діяльність господарських товариств відведено ст. ст. 113 – 118, а спеціальним нормам щодо акціонерних товариств – ст. ст. 152 – 162. Також розповсюджується на акціонерні товариства і дія загальних норм про юридичних осіб, закріплена у ст. ст. 80 – 112 ЦК України [2].

Повністю погоджуюсь з думкою В. С Щербини, що у законодавчому відношенні для акціонерного товариства важливе закріплення за ним статусу господарчого товариства, що дає йому можливість здійснити весь комплекс прав і обов'язків, характерних для нього. Це дає можливість функціонування в суспільно-правовому полі [74].

Для практики це означає можливість створення виняткового законодавства для акціонерних товариств і можливість користування загальним законодавством. Разом з тим, особливості окремих видів діяльності акціонерних товариств вимагають спеціалізованого законодавства.

На нашу думку, важливим елементом державного регулювання діяльності акціонерних товариств за допомогою нормативно-правових актів є акції. Як раніше вказувалося, що незважаючи на найтісніший зв'язок акцій і акціонерного товариства, перші є відособленим елементом і виступають самостійним об'єктом ринку цінних паперів. Оскільки акції є різновидом цінних паперів, то державою вони регулюються в загально-нормативному порядку.

Основними законами, що регулюють функціонування акцій як цінних паперів, слід віднести Закон України «Про цінні папери й фондовий ринок»,

Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» і Закон України «Про депозитарну систему України» [8,11,14]. Важливість акції для ринку полягає в тому, що вона приносить дохід (дивіденди).

Цікавим нормативно-правовим актом, який покликаний регулювати окремі аспекти діяльності акціонерних товариств став Кодекс України з процедур банкрутства прийнятий 18 жовтня 2018 року Верховною Радою України, який набрав чинності 21 жовтня 2019 року. Новий Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника — юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи, що прямо або опосередковано може торкатися і акціонерних товариств [5].

Важливим нормативно-правовим актом, що регламентує відносини акціонерного товариства та держави, є Податковий кодекс України [4].

Товариства є найбільшим платником податків на користь держави. У цьому випадку фінансові інтереси держави і акціонерного товариства, як суб'єкта підприємництва, одержують своє юридичне закріплення. Даний акт необхідний, оскільки встановлює цивілізовані стосунки між публічною і приватною сферою інтересів. Сам по собі Кодекс самообмежує державу від неадекватних рішень по стягненню податків із суб'єктів господарської діяльності, при цьому сам має недоліки. Але його наявність стимулює нормотворчу діяльність по їхньому усуненню [75, с. 97].

Після подій Євромайдану, які відбулися в нашій країні в 2014 року Президентом України було підписано Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, що означало початок інтеграції нашої держави до Європейського Союзу [15]. Ця визначна угода потребує значного оновлення законодавчої бази нашої держави та внесення змін до існуючих нормативно-правових актів. Це стосується і норм, які регулюють відносини в сфері корпоративних правовідносин. Постає необхідність повного перероблення норм, які існують, і приведення їх до узгодження з нормами, що ефективно функціонують в законодавстві держав-членів Європейського Союзу [48].

Перші кроки на шляху приведення корпоративного права України до європейських стандартів вже почались, і ці кроки мають позитивні результати для нашого сьогодення.

Для прикладу можна навести Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 р., яким знешкоджуються багато бюрократичних перешкод, що раніше, на жаль, були однією із основних причин відмови від зайняття комерційною діяльністю в нашій країні [10].

Також 06.01.2018 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» №2210-19 від 16.11.2017 року [7].

Відповідно до Закону було внесено зміни до Закону України «Про акціонерні товариства», Закону України «Про цінні папери та фондового ринку», Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», Закону України «Про банки та банківську діяльність» та інших нормативно-правових актів. Загалом Законом внесено зміни у 27 нормативно-правових актів.

До Закону України «Про акціонерні товариства» було внесено майже 300 змін. Директор «SaadLegal» Шаді Саад умовно їх ділить на такі основні блоки:

- зміна підходу до поняття публічної та приватної компанії;
- посилення вимог до публічних та спрощення для приватних компаній;
- допуск акцій приватних товариств до торгів на біржі;
- скасування необхідності публікацій у офіційному друкованому виданні Комісії;
- зміна порядку скликання та проведення загальних зборів акціонерів;
- зміна порядку формування та компетенції Наглядової ради;
- обмеження прав акціонерів;
- перерозподіл повноважень між органами товариства [69].

На нашу думку, такі новації є суперечливими, адже це може призвести до плутанини у господарській та корпоративній діяльності товариства.

Наприклад, при укладанні правочинів контрагентам складно буде розрізнити які вимоги щодо порядку надання згоди на вчинення правочинів застосовувати, як провести належну перевірку повноважень органів такого товариства. Законом передбачено впровадження додаткових відомостей у ЄДР щодо типу акціонерного товариства, але вони вносяться за його ініціативи.

Отже, основним нормативно-правовим актом який регулює правовий статус акціонерних товариств є Закон України «Про акціонерні товариства». Господарський кодекс України та Цивільний кодекс України є не менш важливими нормативно-правовими актами, якими регулюється правила створення та діяльності акціонерних товариств. Невід'ємним елементом акціонерних товариств є акції. Функціонування акцій як цінних паперів регулюється Законом України «Про цінні папери й фондовий ринок», Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів України», Закон України «Про депозитарну систему України». Позитивним моментом став прийнятий Закон України №2210- VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів», який покликаний забезпечити належний захист прав акціонерів та підвищити рівень прозорості діяльності акціонерних товариств. Завдяки цьому закону було внесено дуже багато змін до різних нормативно-правових актів України, які в теорії покращують діяльність акціонерних товариств. Будемо сподіватись, що ці зміни дадуть не тільки теоретичний поштовх для нового рівня розвитку акціонерних товариств, але й практичний, що вплине на фінансово-економічний клімат в Україні, адже акціонерні товариства відіграють важливу роль в економіці будь-якої держави.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

2.1. Правове регулювання заснування акціонерного товариства

Відповідно до норм статті 3 Закону України «Про акціонерні товариства» акціонерне товариство може бути створене шляхом заснування або злиття, поділу, виділу чи перетворення підприємницького (підприємницьких) товариства, державного (державних), комунального (комунальних) та інших підприємств у акціонерне товариство. Товариство створюється без обмеження строку діяльності, якщо інше не встановлено його статутом. Товариство вважається створеним і набуває прав юридичної особи з дати його державної реєстрації в установленому законодавством порядку [6].

Дослідивши праці науковців, можна дійти до висновку, що у світовій практиці застосовується 2 способи створення акціонерних товариств шляхом заснування:

- а) з використанням підписки на акції (Франція та ін.);
- б) шляхом розподілу акцій між засновниками (Німеччина, Російська Федерація та ін.) [33;49;65].

Перший спосіб, а саме шляхом заснування можна назвати первинним, оскільки в результаті узгодження волі засновників виникає новий суб'єкт цивільних правовідносин, чії права та обов'язки виникають вперше і не пов'язані із правонаступництвом щодо прав та обов'язків інших юридичних осіб.

Другий спосіб створення пов'язаний із правонаступництвом щодо всіх або частини прав та обов'язків юридичних осіб, які припиняються (при злитті, поділі, перетворенні) або продовжують своє існування.

На нашу думку, під заснуванням акціонерного товариства варто розуміти юридичні дії певних осіб (засновників) або особи, спрямований на виникнення

нової юридичної особи в організаційно-правовій формі акціонерного товариства.

Відповідно до положень ст. 9 Закону України «Про акціонерні товариства» засновниками акціонерного товариства визнаються:

- держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном;
- територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном;
- фізичні та/або юридичні особи, що прийняли рішення про його заснування [6].

Хоча Закон і не встановлює обмежень на участь у створенні акціонерних товариств, вони можуть бути передбачені в спеціальному законодавстві, що регламентує діяльність окремих юридичних осіб.

Так, згідно з ч. 2 ст. 21 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», засновниками фондової біржі, що може бути створена, зокрема в організаційно-правовій формі акціонерного товариства, можуть виступати тільки торговці цінними паперами, що мають відповідну ліцензію [8].

Відповідно до ч. 4 ст. 14 Закону України «Про банки і банківську діяльність», учасниками банку не можуть бути юридичні особи, в яких банк має істотну участь, об'єднання громадян, релігійні та благодійні організації [9].

У випадку створення акціонерного товариства більш ніж однією особою засновниками може укладатися засновницький договір, який регулює спільну діяльність засновників щодо створення акціонерного товариства .

Як відзначає науковець І. В. Лукач, створення акціонерного товариства починається з укладання засновниками договору, який визначає здійснення ними спільної діяльності по створенню акціонерного товариства, оскільки за відсутності такого договору, що є зовнішньою формою згоди, засновники не зможуть здійснювати цілеспрямовану діяльність по створенню товариства, яка передбачає вступ до зобов'язань з третіми особами і у взаємостосунки між собою [46].

С. В. Несинова зазначає, що договори про створення юридичної особи є правопороджуючими, правозмінюючими і правоприпиняючими юридичними фактами, оскільки містять умови, пов'язані з виникненням, розвитком (модифікацією) і припиненням відповідного засновницького зобов'язання сторін (засновників) [52, с.326].

Слід погодитись з позицією І. А. Ігнат'єва, яка зазначає, що договір про створення акціонерного товариства слід відрізнити як від договору про спільну діяльність, так і від установчих договорів, які укладаються учасниками інших господарських товариств (повного, командитного, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю) [38].

Таким чином, при укладанні договору про заснування акціонерного товариства засновники мають приділяти належну увагу визначенню всіх суттєвих умов такого договору. Враховуючи, що у законодавстві визначені загальні умови договорів про створення акціонерних товариств, слід визначити обов'язки засновників, строк дії договору, підстави припинення його дії тощо. Особливу увагу слід приділяти правовим наслідкам невиконання чи неналежного виконання договору. Не менш важливе значення, ніж застосування наслідків визнання правочину недійсним, є визначення впливу визнання договору недійсним на реєстрацію товариства та, відповідно, можливість її скасування.

У Положенні про порядок реєстрації випуску (випусків) акцій при заснуванні акціонерних товариств зазначено, що засновницький договір не є установчим документом товариства і діє до дати реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій [17].

Правове значення такого договору після створення акціонерного товариства є вкрай обмеженим — до його положень можуть звертатися, наприклад, у разі виникнення сумнівів у правомірності створення товариства чи під час вирішення питань про відповідальність засновників.

Як зауважується в п. 15 Постанови Пленуму Верховного суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів», цей договір не регулює відносини між акціонерами під час здійснення діяльності товариства і припиняє свою дію після досягнення мети його укладення — створення та державної реєстрації товариства; на відміну від статуту, що є локальним нормативним актом, договір про створення акціонерного товариства підпорядковується загальним вимогам щодо правочинів, зокрема положенням про недійсність правочинів [19].

Згідно з ст. 9 Закону України «Про акціонерне товариство» створення акціонерного товариства здійснюється за такими етапами:

- 1) прийняття зборами засновників рішення про створення акціонерного товариства та про закрите (приватне) розміщення акцій;
- 2) подання заяви та всіх необхідних документів на реєстрацію випуску акцій до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- 3) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку випуску акцій та видача тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;
- 4) присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера цінних паперів;
- 5) укладення з Центральним депозитарієм цінних паперів договору про обслуговування емісії акцій;
- 6) закрите (приватне) розміщення акцій серед засновників товариства;
- 7) оплата засновниками повної вартості акцій;
- 8) затвердження установчими зборами товариства результатів закритого (приватного) розміщення акцій серед засновників товариства, затвердження статуту товариства, а також прийняття інших рішень, передбачених законом;
- 9) реєстрація товариства в органах державної реєстрації;
- 10) подання Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій;

- 11) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій;
- 12) отримання свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;
- 13) видача засновникам товариства документів, що підтверджують право власності на акції [6].

Дії, що порушують процедуру створення акціонерного товариства, встановлену Законом України «Про акціонерні товариства», є підставою для прийняття Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку рішення про відмову в реєстрації звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій. У разі прийняття такого рішення Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку звертається до суду з позовом про ліквідацію акціонерного товариства .

Згідно з ст.11 Закону України «Про акціонерні товариства» оплата вартості акцій, що розміщуються під час заснування акціонерного товариства, може здійснюватися грошовими коштами, цінними паперами (крім боргових емісійних цінних паперів, емітентом яких є засновник, та векселів), майном і майновими правами, нематеріальними активами, що мають грошову оцінку [6].

Вітчизняні науковці зазначають, що оплата вартості акцій, що розміщуються під час заснування акціонерного товариства, не може здійснюватися за ціною, нижчою від їх номінальної вартості. Оплата вартості акцій, що розміщуються під час заснування акціонерного товариства, не може здійснюватися шляхом прийняття на себе зобов'язань з виконання для товариства робіт або надання послуг. Кожний засновник акціонерного товариства повинен оплатити повну вартість придбаних акцій до дати затвердження результатів розміщення першого випуску акцій [39; 47, с.245].

Отже, слід відзначити, що одним з способів створення акціонерного товариства є заснування. На нашу думку, заснування є юридичні дії певних осіб або особи, спрямовані на виникнення нової юридичної особи в організаційно-правовій формі акціонерного товариства. У випадку створення акціонерного товариства більш ніж однією особою засновниками може укладатись

засновницький договір, який регулює спільну діяльність засновників, щодо створення акціонерного товариства. При укладанні договору про заснування акціонерного товариства засновники мають приділяти належну увагу визначенню всіх суттєвих умов такого договору. Враховуючи, що у законодавстві визначені загальні умови договору про створення акціонерних товариств, слід визначити обов'язки засновників, строк дії договору, підстави припинення його дії тощо. Особливу увагу слід приділяти правовим наслідкам невиконання чи неналежного виконання договору. Не менш важливе значення, ніж застосування наслідків визнання правочину недійсним, є визначення впливу визнання договору недійсним на реєстрацію товариства та, відповідно, можливість її скасування.

2.2. Порядок проведення установчих зборів акціонерів

Акціонерне товариство вважається створеним з моменту його державної реєстрації, яка регламентується Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» та Законом України «Про акціонерні товариства» (розділ III) [12; 6].

Для того, щоб затвердити статут акціонерного товариства, а також результати розміщення акцій і тим самим відкрити шлях до державної реєстрації товариства, скликаються установчі збори.

Установчі збори скликаються на той момент, коли акціонерне товариство ще не створене, і виконують свою основну функцію — приймають рішення про створення акціонерного товариства та затверджують його статут, а також вирішують інші питання [64, с.153].

Ми виділили найголовніші питання, які на нашу думку, та згідно з положеннями Закону України «Про акціонерні товариства» вирішують установчі збори акціонерного товариства:

- приймають рішення про створення акціонерного товариства і затверджують його статут;

- обирають наглядову раду акціонерного товариства, виконавчий та контролюючий орган акціонерного товариства;
- вирішують питання про схвалення угод, укладених засновниками до створення акціонерного товариства;
- затверджують результати розміщення акцій;
- обирають лічильну комісію;

В ст. 10 Закону України «Про акціонерні товариства» зазначено, що установчі збори акціонерного товариства мають бути проведені протягом трьох місяців з дати повної оплати акцій засновникам. В минулих редакціях Закону України «Про акціонерні товариства» зазначалось, що якщо через установчі збори не відбулися, то протягом двох тижнів скликаються повторні установчі збори, а якщо і при повторному скликанні установчих зборів не буде забезпечено кворуму, то акціонерне товариство вважається таким, що не відбулося.

На жаль, зараз чинне законодавство України чітко не визначає, що відбувається, скільки разів можуть бути проведені установчі збори. Відомо лише, що в такому разі особа, яка підписалася на акції, має право вимагати повернення сплаченої нею частки вартості акцій [6].

В частині 3 ст. 10 Закону України «Про акціонерні товариства» зазначено, що рішення з питань які зазначені в пунктах 1-3, а саме:

1. заснування товариства;
2. затвердження оцінки майна, що виносяться засновниками в рахунок оплати акцій товариства;
3. затвердження статуту товариства, вважаються прийнятими, якщо за них проголосували всі засновники акціонерного товариства.

На практиці, часто виникають ситуації, коли засновники не можуть одноголосно прийняти рішення, або деякі засновники відсутні на установчих зборах. Саме тому виникає питання, яку кількість разів можна проводити установчі збори. На жаль, дане питання не врегульоване на законодавчому рівні. На нашу думку, кількість разів проведення установчих зборів віднесених

до ч. 3 ст.10 Закону України «Про акціонерні товариства» потрібно більш детально визначати в засновницькому договорі.

Кількість голосів засновника на установчих зборах акціонерного товариства визначається кількістю акцій товариства, які підлягають придбанню цим засновником.

Важливість установчих зборів полягає насамперед у тому, що на них формуються майбутні параметри функціонування акціонерного товариства, структура його управління.

Необхідно пам'ятати, що установчі збори не є органом акціонерного товариства. Адже на момент проведення установчих зборів та прийняття ними рішень акціонерного товариства як юридичної особи ще не існує. Тому вони не можуть приймати рішення, що стосуються здійснення господарської діяльності акціонерним товариством.

Частина 4 ст.10 Закону України «Про акціонерне товариство» зазначає, що у разі заснування акціонерного товариства однією особою рішення, приймаються цією особою одноосібно і оформляються рішенням про заснування товариства. Якщо єдиним засновником товариства є фізична особа, її підпис на рішенні про заснування підлягає нотаріальному засвідченню [6].

Незатвердження установчими зборами статуту акціонерного товариства вважається відмовою засновників від створення цього товариства та є підставою для повернення засновникам внесків, зроблених ними в рахунок оплати акцій. Повернення внесків здійснюється протягом 20 робочих днів з дати проведення установчих зборів, на яких не було прийнято рішення про затвердження статуту акціонерного товариства.

Враховуючи вищезазначене, можна дійти висновку, для того щоб прийняти рішення про створення акціонерного товариства, затвердити статут та утворити органи товариства скликаються установчі збори.

Важливість установчих зборів полягає насамперед у тому, що на них формуються майбутні параметри функціонування акціонерного товариства, структура його управління. Необхідно пам'ятати, що установчі збори не є

органом акціонерного товариства. Адже на момент проведення установчих зборів та прийняття ними рішень акціонерного товариства як юридичної особи ще не існує. Тому вони не можуть приймати рішення, що стосуються здійснення господарської діяльності акціонерним товариством.

На практиці, часто виникають ситуації, коли засновники не можуть одногосно прийняти рішення або деякі засновники взагалі відсутні на установчих зборах. Саме тому виникає питання, яку кількість разів можна проводити установчі збори. На жаль, дане питання не врегульоване на законодавчому рівні. На нашу думку, кількість разів проведення установчих зборів віднесених до ч. 3 ст.10 Закону України «Про акціонерні товариства» потрібно більш детально визначати в засновницькому договорі.

2.3. Статутний капітал як майнова основа діяльності акціонерних товариств

Вирішальну роль в долі і діяльності АТ відіграє його капітал, адже організаційно-правова форма АТ застосовується саме з метою створення значного за розмірами капіталу шляхом об'єднання коштів і майна багатьох осіб для здійснення, як правило, значної за розмірами підприємницької діяльності.

У ст. 83 Господарського кодексу України зазначено, що статутний капітал – сума вкладів засновників та учасників господарського товариства [3].

У ст. 155 Цивільного кодексу України зазначено, що статутний капітал АТ утворюється з вартості вкладів акціонерів, внесених унаслідок придбання ними акцій [2].

Відповідно до п. 19 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства», статутний капітал – це капітал товариства, що утворюється з суми номінальної вартості всіх розміщених акцій товариства [6].

Варто зазначити, що у Словнику фінансово-правових термінів за редакцією Л. К. Воронової наведено аналогічне визначення, як і у ЦК України,

зокрема статутний капітал АТ утворюється з вартості вкладів акціонерів, внесених унаслідок придбання акцій [71].

Аналізуючи законодавство щодо формування статутного капіталу АТ, необхідно виокремити специфіку формування статутного капіталу.

О. В. Гарагонич зазначає, що АТ – єдина організаційно-правова форма господарських організацій, формування статутного капіталу якої здійснюється з використанням відповідного фінансового інструмента – акції. Ми погоджуємося з цим науковцем, оскільки, з огляду на правовий статус АТ, його капітал поділений на визначену кількість часток, які посвідчуються акціями [26].

Перед аналізом основних етапів формування статутного капіталу необхідно виокремити умови формування статутного капіталу.

О.В. Дзери зазначає, що вихідні умови формування статутного капіталу АТ визначаються у прийнятому зборами засновників товариства рішенні про приватне розміщення акцій. Учений наводить відомості, які повинні міститися у такому рішенні, а саме: дату проведення зборів засновників, відомості про засновників, визначене засновниками місцезнаходження АТ, мету діяльності, розмір статутного капіталу, загальну кількість акцій, номінальну вартість акцій, тип, клас, форму акцій тощо. Ми вважаємо слушним погляд ученого, а також зауважимо, що відповідно до Закону України «Про акціонерне товариство», умови формування статутного капіталу можуть визначатися також у засновницькому договорі, у випадку прийняття окремого рішення про укладання засновницького договору [32, с.254-256].

Також варто зазначити, що законодавець виокремлює конкретну форму і зміст рішення про створення АТ та про приватне розміщення акцій. У п. 2 ч. 1 Розділу II Положення про порядок реєстрації випуску акцій при заснуванні АТ вказано, що рішення про створення товариства та рішення про приватне розміщення акцій оформляється протоколом, який повинен бути засвідчений підписом керівника і печаткою (у разі наявності) засновника та/або підписами голови і секретаря зборів засновників [17].

Отже, з огляду на вказану інформацію, першим етапом формування статутного капіталу АТ можна вважати проведення зборів засновників, на яких приймають рішення про створення товариства та приватне розміщення акцій.

Наступним етапом формування статутного капіталу АТ є подання заяви та відповідно всіх документів, зокрема рішення про створення та приватне розміщення акцій до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Після реєстрації комісія видає тимчасове свідоцтво про реєстрацію випуску акцій, яке є підставою для присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера, укладання з Центральним депозитарієм цінних паперів договору про обслуговування випусків цінних паперів та оформлення й депонування тимчасового глобального сертифіката.

О. В. Гарагонич зазначає, що акції як об'єкти майнових правовідносин з'являються саме з моменту реєстрації їх випуску [26].

Відповідно до ч. 10 ст. 6 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», обіг акцій дозволяється після реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати розміщення акцій та видачі свідоцтва про реєстрацію випуску акцій [8].

Ми вважаємо, що акція на цьому етапі є засобом формування статутного капіталу, адже після отримання тимчасового свідоцтва про реєстрацію засновники повинні провести приватне розміщення акцій та здійснити відповідну оплату.

Згідно із ч. 4 ст. 28 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», перше розміщення акцій АТ є виключно приватним серед засновників [8].

С. Ф. Демченко зазначає, що, встановлюючи такий спосіб розміщення, законодавець має на меті унеможливити зловживання на цьому етапі, оскільки засновники можуть використовувати заснування АТ для акумулювання коштів інвесторів у своїх цілях [28, с.384].

Важливим чинником під час оплати акцій є ціна. Законодавець встановлює норми стосовно загальної вартості акцій, які розміщуються, та до

майна, яким було здійснено оплату акції. Загальна номінальна вартість розміщених акцій не може бути меншою, ніж мінімальний розмір статутного капіталу товариства на дату створення (реєстрації) АТ. Оплата вартості акцій, що розміщуються під час заснування АТ, не може здійснюватися за ціною, нижчою від їх номінальної вартості.

О. В. Гарагонич акцентує на зловживаннях засновників під час розміщення акцій. Так, засновники мають змогу штучно завищувати ціни на акції, практично безконтрольно вносити як оплату за акції нематеріальні активи [26].

Ми погоджуємося з науковцем, та зауважуємо, що законодавець вживає заходів, щоб мінімізувати зловживання засновників (акціонерів). Зокрема варто зазначити, що одним із указаних заходів є надання копії акта оцінки майна або звіту про оцінку майна щодо коштів, які були внесені під час реєстрації звіту про результати приватного розміщення акцій. Завершальний етап формування статутного капіталу полягає в проведенні установчих зборів і затвердженні на них результатів приватного розміщення акцій. Результати затверджуються у формі звіту.

Відповідно до ч. 10 ст. 6 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», обіг акцій дозволяється після реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати розміщення акцій та видачі свідоцтва про реєстрацію випуску акцій [8].

На нашу думку, тільки після цього можна вважати акцію об'єктом майнових відносин, адже лише з моменту реєстрації випуску акцій та видачі свідоцтва про реєстрацію випуску акцій засновники АТ мають змогу розпоряджатися акціями.

Статутний капітал (іноді його називають основним або номінальним) становить собою номінальну грошову суму, яка має бути внесена акціонерами як плата (винагорода) за набуття членства в АТ. Хоча статутний капітал рідко відповідає фактичній майновій базі АТ, яка уже в момент заснування може бути більшою або меншою за статутний капітал, правовому регулюванню статутного

капіталу надається особливе значення. Це пояснюється важливістю його функцій. По-перше, майно, що вноситься як оплата статутного капіталу під час заснування АТ, складає матеріальну основу його господарської діяльності. Тому важливе значення надається розміру статутного капіталу, мінімальна межа якого встановлюється законодавством (в Україні вона становить суму, еквівалентну 1250 мінімальним заробітним платам, що склалися на момент створення товариства).

Законодавство зарубіжних країн встановлює різні мінімальні розміри статутного капіталу АТ, але, як правило, це досить значна за розміром сума. До останнього часу така вимога не передбачається законодавством США, а до 1985 р. була відсутня і в законодавстві Англії. Однак остання, керуючись другою директивою Європейського Економічного співтовариства, відповідно до якої мінімальний розмір статутного капіталу не може бути меншим за 25 тис. ЕКЮ [36].

Вже згадуване американське законодавство і відповідно американські науковці і практикуючі юристи не приділяють цьому значної уваги, вважаючи вимогу щодо обов'язкового мінімального розміру основного капіталу суто формальним питанням, посилаючись при цьому на те, що зазначений капітал не відповідає дійсному розміру майнової бази АТ, якою реально і забезпечується обсяг майнової відповідальності товариства. Хоча фальсифікація балансів з метою завищення активів є непоодиноким явищем, однак у значній частині випадків законодавчі вимоги щодо формування статутного фонду, порядку визначення прибутку АТ з обов'язковим включенням до статутного фонду, процедура виплати дивідендів, а також повернення останніх у разі неправомірної їх виплати, про що акціонерам було відомо або про що вони повинні були знати, - усе це захищає інтереси кредиторів, надаючи їм певні гарантії щодо задоволення їх обґрунтованих вимог до АТ.

Отже, слід зазначити, що вирішальну роль в діяльності акціонерного товариства відіграє його статутний капітал. Статутний капітал це стартовий капітал для виробничої діяльності з метою одержання надалі прибутку.

Формування статутного капіталу розпочинається з прийняття зборами засновників рішення про створення та про приватне розміщення акцій. Після цього засновники повинні пройти декілька етапів: подання відповідної заяви на реєстрацію випуску акцій до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, реєстрація та присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера цінних паперів, приватне розміщення акцій серед засновників та відповідно оплата засновниками товариства вартості акцій.

Після здійснення вказаних етапів статутний капітал є частково сформований. Останній етап охоплює затвердження установчими зборами результатів приватного розміщення акцій і затвердження статуту. Отже, момент завершення формування статутного капіталу та момент затвердження статуту АТ відбувається одночасно.

РОЗДІЛ 3

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

3.1. Порядок скликання та проведення загальних зборів акціонерного товариства

Відповідно до положень ст. 97 ЦК України управління товариством здійснюють його органи. Органами управління товариством є загальні збори його учасників і виконавчий орган, якщо інше не встановлено законом [2].

Отже, управління діяльністю господарського товариства здійснюють його органи та посадові особи, склад і порядок обрання (призначення) яких визначається залежно від виду товариства, а у визначених законом випадках – учасники товариства.

Загальні збори є вищим органом акціонерного товариства.

Вітчизняним законодавством передбачено, що акціонерне товариство зобов'язане щороку скликати загальні збори (річні загальні збори), які повинні проводитись не пізніше 30 квітня наступного за звітним року. Усі інші загальні збори, крім річних, вважаються позачерговими.

Акціонерне право зарубіжних країн знає ще такий вид загальних зборів, як збори власників певної кількості або певного класу акцій (скажімо, привілейованих акцій). Збори першого виду (чергові) мають обов'язково скликатися певної пори року (наприклад, після закінчення фінансово-господарського року) або певну кількість разів на рік [36;43].

Загальні збори можуть вирішувати будь-які питання діяльності акціонерного товариства, крім тих, що віднесені до виключної компетенції наглядової ради законом або статутом.

Загальні збори акціонерів на практиці виконують не завжди важливу роль, обмежуючись лише затвердженням розроблених правлінням або наглядовою радою рішень [55].

Частина дослідників вбачає в цьому негативну ознаку акціонерних товариств, а А. Я. Пилипенко навпаки – позитивну. Він вважає, що завдання загальних зборів – суто формальне, а головна їхня функція (негативна) полягає у виразі ремствування та обурення в разі значного дисонансу між напрямком ведення справ в акціонерному товаристві та інтересами акціонерів; загальні збори для підприємства – клапан безпеки на випадок прояву гострого дисонансу між інтересами і волею акціонерних мас і поведінкою адміністрації [53, с.226].

На нашу думку, безумовно, загальні збори створюють основну правову базу для діяльності інших органів акціонерного товариства, на підставі якої повинно здійснюватися ним спеціально створеним для цього виконавчим органом. Загальні збори є органом для виразу спільної (єдиної) волі акціонерів (учасників, членів кооперативу). Саме участю у роботі загальних зборів акціонери (учасники інших корпорацій) реалізують свої корпоративні права.

Частина 1 ст.34 Закону України « Про акціонерні товариства» зазначає, що у загальних зборах акціонерного товариства можуть брати участь особи, включені до переліку акціонерів, які мають право на таку участь, або їх представники. На загальних зборах за запрошенням особи, яка скликає загальні збори, також можуть бути присутні представник аудитора товариства та посадові особи товариства незалежно від володіння ними акціями цього товариства, представник органу, який відповідно до статуту представляє права та інтереси трудового колективу [6].

За три робочих дні до дня проведення таких зборів складається перелік акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах, у встановленому законодавством порядку про депозитарну систему України.

Повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний надсилається акціонерам персонально у спосіб, передбачений статутом акціонерного товариства, у строк не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення.

Акціонерне товариство додатково надсилає повідомлення про проведення загальних зборів та проект порядку денного фондовій біржі, на якій цінні папери товариства допущені до торгів, а також не пізніше ніж за 30 днів до дати проведення загальних зборів розміщує на власному веб-сайті інформацію.

Згідно з ч.2 ст.34 Закону України «Про акціонерні товариства», вносити зміни до переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах акціонерного товариства, після його складання заборонено [6]. Виникає питання, про повідомлення «нових акціонерів», що набули права власності на акцію в період дати складання переліку осіб і підлягають повідомленню про проведення загальних зборів. Дане питання залишається неврегульованим на законодавчому рівні.

Тому пропонуємо, для того щоб забезпечити права «нових акціонерів», доповнити ст.35 Закону України «Про акціонерні товариства», нормою, виклавши його в такій редакції: виконавчий орган товариства або депозитарій за відповідним договором зобов'язаний, особам які набули права власності на акцію в період дати складання переліку осіб, які мають право на участь у загальних зборах, надіслати повідомлення про проведення загальних зборів разом із внесенням змін в депозитарну систему.

Порядок денний загальних зборів акціонерного товариства попередньо затверджується наглядовою радою товариства. У разі скликання позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів - акціонерами, які цього вимагають.

Кожний акціонер має право внести пропозиції щодо питань, включених до порядку денного загальних зборів акціонерного товариства, а також щодо нових кандидатів до складу органів товариства. Пропозиції вносяться не пізніше ніж за 20 днів до проведення загальних зборів, щодо кандидатів до складу органів товариства - не пізніше 7 днів до дати проведення загальних зборів.

Рішення про включення пропозицій до порядку денного приймається не пізніше ніж за 15 днів до дати проведення загальних зборів Наглядовою радою,

а в разі скликання позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів - акціонерами, які цього вимагають.

Пропозиції акціонерів (акціонера), які сукупно є власниками 5 або більше відсотків простих акцій, підлягають обов'язковому включенню до порядку денного загальних зборів.

Зміни до порядку денного загальних зборів вносяться лише шляхом включення нових питань та проектів рішень із запропонованих питань. Товариство не має права вносити зміни до запропонованих акціонерами питань або проектів рішень.

Акціонер може брати участь у роботі загальних зборів безпосередньо або через свого представника. Представником акціонера на загальних зборах акціонерного товариства може бути фізична особа або уповноважена особа юридичної особи, а також уповноважена особа держави чи територіальної громади. Посадові особи органів товариства та їх афілійовані особи не можуть бути представниками інших акціонерів товариства на загальних зборах.

Представником акціонера – фізичної чи юридичної особи на загальних зборах акціонерного товариства може бути інша фізична особа або уповноважена особа юридичної особи, а представником акціонера – держави чи територіальної громади – уповноважена особа органу, що здійснює управління державним чи комунальним майном.

Гарантією захисту прав акціонерів та обмеження можливості зловживання своїм посадовим положенням слід розглядати вимоги до ч. 1 ст. 39 Закону України «Про акціонерні товариства», яка вказує що посадові особи органів товариства та їх афілійовані особи не можуть бути представниками інших акціонерів товариства на загальних зборах [6].

Надання довіреності на право участі та голосування на загальних зборах не виключає право участі на цих загальних зборах акціонера, який видав довіреність, замість свого представника.

Законодавець визначає у ст. 33 Закону України «Про акціонерні товариства» перелік питань, які віднесені до виключної компетенції загальних

зборів [6]. Так, питання щодо затвердження річного звіту товариства, розподілу прибутку і збитків товариства, а також прийняття рішення за наслідками розгляду звіту наглядової ради, звіту виконавчого органу, звіту ревізійної комісії (ревізора) розглядаються обов'язково на щорічних загальних зборах.

Поряд із цим, ст. 159 ЦК України визначає перелік повноважень, що належать до виключної компетенції загальних зборів акціонерів. Одночасно у ч. 2 ст. 159, що до виключної компетенції загальних зборів статутом товариства і законом може бути віднесене вирішення й інших питань [2].

Жоден інший орган або посадова особа, у тому числі суди не вправі приймати рішення з питань, віднесених до виключної компетенції загальних зборів, у тому числі про внесення змін до установчих документів господарських товариств, включення особи до складу наглядової ради товариства тощо.

Порядок проведення загальних зборів акціонерного товариства встановлюється його статутом, а в разі, якщо він не встановлений статутом, - рішенням загальних зборів.

Головує на загальних зборах голова наглядової ради, член наглядової ради чи інша особа, уповноважена наглядовою радою, якщо інше не передбачено статутом.

Загалом проведення загальних зборів включає наступні етапи:

- 1) Реєстрація акціонерів;
- 2) Розгляд питань відповідно до порядку денного;
- 3) Голосування;
- 4) Підбиття підсумків.

Акціонери, які сукупно є власниками 10 і більше відсотків простих акцій, а також Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку можуть призначати своїх представників для нагляду за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів, голосуванням та підбиттям його підсумків. Про призначення таких представників товариство повідомляється письмово до початку реєстрації акціонерів.

В свою чергу посадові особи акціонерного товариства зобов'язані забезпечити вільний доступ таких представників до нагляду за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів, голосуванням та підбиттям його підсумків.

Реєстрація акціонерів (їх представників) проводиться на підставі переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах, складеного в порядку, передбаченому законодавством про депозитарну систему України, із зазначенням кількості голосів кожного акціонера.

Реєстрацію проводить реєстраційна комісія, яка призначається наглядовою радою, а в разі скликання позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів - акціонерами, які цього вимагають. Голова реєстраційної комісії обирається простою більшістю голосів її членів до початку проведення реєстрації. Повноваження реєстраційної комісії за договором можуть передаватися реєстратору або депозитарію товариства. У такому разі головою реєстраційної комісії є представник цього реєстратора або депозитарій.

Акціонер, який не зареєструвався, не має права брати участь у загальних зборах. Також реєстраційна комісія має право відмовити в реєстрації акціонеру чи його представнику лише у разі відсутності у нього необхідних документів, які надають йому право участі у загальних зборах, відповідно до законодавства.

Перелік акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах, додається до протоколу загальних зборів.

Необхідною умовою проведення загальних зборів є наявність кворуму. Загальні збори акціонерного товариства мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками не менш як 50% голосуючих акцій.

Треба зазначити, що українське законодавство порівняно з міжнародним має найвищу планку кворуму. У Франції для проведення зборів досить присутності акціонерів, які володіють 25 % голосуючих акцій. У законодавстві Чехії планка кворуму акціонерних товариств встановлена на рівні простої більшості, тобто 50 % + 1 акція, однак передбачена й норма, коли акціонерне

товариство самостійно закріплює в статуті необхідну кількість голосуючих акцій. У Німеччині, Польщі й Болгарії питання кворуму має визначатися в статутних документах акціонерного товариства. У США взагалі та кількість акціонерів, яка присутня на зборах [55; 51, с.256].

Хід загальних зборів або розгляд окремого питання за рішенням ініціаторів загальних зборів чи самих зборів може фіксуватися технічними засобами, відповідні записи яких додаються до протоколу загальних зборів.

Прийняття рішень загальними зборами відбувається шляхом голосування.

Одна голосуюча акція надає акціонеру один голос для вирішення кожного з питань, винесених на голосування на загальних зборах акціонерного товариства, крім проведення кумулятивного голосування. Акціонер не може бути позбавлений права голосу.

Починаючи з 1 травня 2016 року голосування на загальних зборах акціонерного товариства проводиться виключно бюлетенями, тоді як раніше дозволялися також інші способи, зокрема - підняттям рук, вголос, та інше.

На нашу думку ця новела є дуже актуальною, оскільки використання бюлетенів дозволяє документувати реальний хід голосування, створює належну доказову базу і усуває можливі підстави для оскарження рішень загальних зборів акціонерів.

Рішення загальних зборів акціонерного товариства з питання, винесеного на голосування, приймається більш як трьома чвертями голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з цього питання акцій, крім випадків, коли законодавством встановлено інше.

Для підрахунку голосів загальними зборами акціонерів обирається лічильна комісія. Також до її функцій входить надання роз'яснень щодо порядку голосування, підрахунку голосів та інших питань, пов'язаних із забезпеченням проведення голосування на загальних зборах. В акціонерному товаристві з кількістю акціонерів - власників простих акцій понад 100 осіб кількісний склад лічильної комісії не може бути меншим ніж три особи. До

складу лічильної комісії не можуть включатися особи, які входять або є кандидатами до складу органів товариства.

Повноваження лічильної комісії за договором можуть передаватися депозитарній установі, яка надає акціонерному товариству додаткові послуги. Умови договору затверджуються загальними зборами.

За підсумками голосування складається протокол, що підписується всіма членами лічильної комісії акціонерного товариства, які брали участь у підрахунку голосів. У разі передачі повноважень лічильної комісії депозитарію протокол про підсумки голосування підписує представник депозитарію. У протоколі про підсумки голосування зазначаються:

1. дата проведення загальних зборів;
2. перелік питань, рішення з яких прийняті загальними зборами;
3. рішення і кількість голосів «за», «проти» і «утримався» щодо кожного проекту рішення з кожного питання порядку денного, винесеного на голосування [61, с.22].

Рішення загальних зборів акціонерного товариства вважається прийнятим з моменту складення протоколу про підсумки голосування. Підсумки голосування оголошуються на загальних зборах, під час яких проводилося голосування. Після закриття загальних зборів підсумки голосування доводяться до відома акціонерів протягом 10 робочих днів у спосіб, визначений статутом акціонерного товариства.

Протокол загальних зборів, підписаний головою та секретарем загальних зборів, підшивається, скріплюється печаткою товариства та підписом голови виконавчого органу товариства.

Отже, загальні збори є вищим органом акціонерного товариства, які скликаються щорічне не пізніше 30 квітня наступного за звітним року. Повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний надсилається акціонерам персонально у спосіб, передбачений статутом акціонерного товариства, у строк не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення. Згідно з ч.2 ст.39 Закону України «Про акціонерні товариства»,

вносити зміни до переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах акціонерного товариства, після його складання заборонено [6]. Виникає питання, про повідомлення «нових акціонерів», що набули права власності на акцію в період дати складання переліку осіб і підлягають повідомленню про проведення загальних зборів. Дане питання залишається неврегульованим на законодавчому рівні.

Тому пропонуємо, для того щоб забезпечити права «нових акціонерів», покласти обов'язок на виконавчий орган товариства або депозитарій за відповідним договором разом із внесенням змін в депозитарну систему надсилати цим «новим акціонерам» повідомлення про проведення загальних зборів акціонерного товариства.

3.2. Правовий статус наглядової ради акціонерного товариства

Головним завданням законодавця щодо розподілу функції управління і контролю органів акціонерного товариства є їх розмежування між відповідними органами та посадовими особами. За наявності відповідних органів управління та контролю (наглядової ради, ревізійної комісії і виконавчого органу), слід чітко розділити між ними функції управління й контролю (дворівнева модель управління акціонерними товариствами).

Разом із тим має право на існування така модель, коли ці функції поєднуються в єдиному органі (однорівнева модель управління акціонерними товариствами), що може бути реалізована за певних умов в акціонерному товаристві [60].

У Законі України «Про акціонерне товариство» пропонується закріпити в законодавстві України дві основні моделі корпоративного управління й надати усім акціонерним товариствам можливість обирати між ними з урахуванням кількості акціонерів. Однорівнева модель є більш пристосованою до потреб акціонерних товариств із незначною чисельністю акціонерів або концентрованою структурою корпоративного контролю, що закріплено в ч. 2

ст. 51 Закону України «Про акціонерні товариства» [6]. Тоді як дворівнева більше задовольнятиме потреби товариств із великою кількістю акціонерів та розпорошеною структурою корпоративного контролю.

Проаналізувавши ст.51 Закону України «Про акціонерні товариства» можна визначити, що наглядова рада акціонерного товариства є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства, контролює та регулює діяльність виконавчого органу [6].

У публічних акціонерних товариствах та банках створення наглядової ради є обов'язковим.

Також створення наглядової ради обов'язкове для приватних акціонерних товариств з кількістю 10 і більше акціонерів. Проте є виключення, коли приватному акціонерному товаристві кількість акціонерів становить 10 і більше осіб і всі акціонери є афілійованими один до одного, створення наглядової ради є необов'язковим.

У приватному акціонерному товаристві у разі відсутності наглядової ради її повноваження здійснюються загальними зборами.

Наглядова рада формується за рішенням загальних зборів акціонерних товариств, підконтрольна і підзвітна загальним зборам. Головним завданням наглядової ради є захист прав акціонерів та здійснення контролю управлінської діяльності акціонерного товариства в особі його виконавчого органу.

В Законі України «Про акціонерне товариство» зазначено, що обрання членів наглядової ради публічного акціонерного товариства та банку здійснюється виключно шляхом кумулятивного голосування, а обрання членів наглядової ради приватного акціонерного товариства здійснюється шляхом кумулятивного голосування, якщо інший спосіб не встановлений статутом акціонерного товариства [6].

Порядок роботи, виплати винагороди та відповідальність членів наглядової ради визначається Законом України «Про акціонерні товариства», статутом товариства, положенням про Наглядову раду акціонерного товариства, а також договором, що укладається з членом наглядової ради.

Такий договір від імені товариства підписується головою виконавчого органу чи іншою уповноваженою загальними зборами особою на умовах, затверджених рішенням загальних зборів. Цивільно-правовий договір може бути оплатним, або безоплатним [28; 34; 53].

До компетенції наглядової ради належить вирішення питань, передбачених Законом України «Про акціонерні товариства», статутом, а також переданих на вирішення наглядової ради загальними зборами.

Зокрема найголовніші серед них:

- затвердження в межах своєї компетенції положень, якими регулюються питання, пов'язані з діяльністю товариства;
- підготовка порядку денного загальних зборів, прийняття рішення про дату їх проведення та про включення пропозицій до порядку денного, крім скликання акціонерами позачергових загальних зборів;
- прийняття рішення про анулювання акцій чи продаж раніше викуплених товариством акцій;
- затвердження ринкової вартості майна у випадках, передбачених законодавством;
- обрання та відкликання повноважень голови і членів виконавчого органу;
- обрання аудитора товариства та визначення умов договору, що укладатиметься з ним, установлення розміру оплати його послуг;
- визначення дати складення переліку акціонерів, які мають бути повідомлені про проведення загальних зборів;
- прийняття рішення про проведення чергових або позачергових загальних зборів відповідно до статуту товариства та у випадках, встановлених Законом.

Варто звернути увагу на судову практику вирішення корпоративних спорів, узагальнення якої викладене в постанові Пленуму Верховного Суду, і звертає увагу саме на порушення корпоративних правомочностей акціонерів.

Отже, регіональне відділення Фонду державного майна України як акціонер Приватного акціонерного товариства звернулося до господарського суду з позовом про визнання недійсним рішення Наглядової ради Приватного акціонерного товариства про недоцільність проведення щорічних зборів акціонерів та зобов'язання товариства скликати річні загальні збори акціонерів в установленому Законом України «Про акціонерні товариства» порядку.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено. Судові рішення мотивовані тим, що рішення Наглядової ради Приватного акціонерного товариства є незаконним і необґрунтованим, порушує корпоративні правомочності акціонера. Однак акціонер обрав такий спосіб захисту його порушених прав, який не може бути ефективним, оскільки відповідне рішення вичерпало свою дію станом на 30 квітня 2017 року і не породжує у вересні 2017 року наслідків для акціонера.

Колегія суддів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду не погодилася з висновками судів попередніх інстанцій і прийняла нове рішення, яким позовні вимоги задовольнила з огляду на таке. На думку Суду, передбачений ст. 32 Закону України «Про акціонерні товариства» термін, до якого мають бути проведені річні загальні збори, є по суті терміном виконання товариством свого обов'язку щодо скликання загальних зборів акціонерів. Встановлення зазначеного терміну спрямоване на забезпечення прав акціонера та не може розглядатись як обмежувальна умова, що перешкоджає реалізації акціонером відповідних прав [20].

Тобто порушення акціонерним товариством встановленого чинним законодавством терміну скликання та проведення річних загальних зборів не має наслідком звільнення товариства від проведення зазначених зборів за результатами звітного року

Так, загальні збори акціонерів відтепер не можуть вирішувати питання, що віднесені до виключної компетенції наглядової ради законом або статутом.

Разом з тим, відповідно до абз. 2 ч. 1 ст. 33 Закону України «Про акціонерні товариства» статутом приватного акціонерного товариства може передбачатися, що загальні збори можуть вирішувати будь-які питання, у тому числі ті, що належать до виключної компетенції наглядової ради. Якщо кількість акціонерів приватного акціонерного товариства перевищує 100, рішення про включення до статуту приватного акціонерного товариства відповідного положення має бути прийнято більш як 95 відсотками голосів акціонерів від їх загальної кількості [6].

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України про захист прав інвесторів» 2015 року, зокрема, яким внесено зміни до Закону України «Про акціонерні товариства», було введено новий суб'єкт корпоративних відносин незалежний член наглядової ради (незалежний директор)[6;13]. В багатьох країнах модель корпоративного управління, визначає незалежного директора як важливу ланку у прийнятті рішень, який часто відповідає за контроль виконання управлінських рішень, внутрішній аудит, ризик-менеджмент тощо.

В ст. 53¹ Закону України «Про акціонерні товариства» детально закріплює визначення та критерії відбору тих хто не може бути незалежним директором [6].

Незалежний директор (незалежний член наглядової ради) не наділений особливими повноваженнями, а користується при виконанні своїх посадових обов'язків повноваженнями (на рівні з іншими членами наглядової ради), які визначені ст.53 Закону України «Про акціонерні товариства».

Законодавець не встановив окремої вимоги стосовно порядку обрання і строку повноважень незалежного директора, тому необхідно керуватись загальними правилами які встановлені для членів наглядової ради. У відповідності до ч.1 ст.53 Закону України «Про акціонерні товариства» особи, обрані членами наглядової ради, можуть переобиратися необмежену кількість разів [6]. Таким чином, незалежний директор (незалежний член наглядової ради) може переобиратися необмежену кількість разів.

Рекомендації Європейської комісії «Про роль не виконавчих директорів або наглядових директорів лістингових компаній і про комітети (наглядової) ради» від 15 лютого 2005 року підтримують позиції, що незалежний директор повинен бути обраний на максимально довгий термін із можливістю повторного обрання, щоб зробити можливим поглиблення досвіду останнього, а також для укріплення позицій у товаристві [16].

Водночас завдяки присутності незалежних директорів у складі ради підвищується інвестиційна привабливість відповідного акціонерного товариства, оскільки вони здатні забезпечити більш ефективний та професійний контроль за діяльністю правління, що зменшує ризики інвестування в цю компанію і, відповідно, сприяє підвищенню її ринкової вартості. Наявність незалежних директорів у складі ради також забезпечує більшу об'єктивність публічної інформації про діяльність компанії, підвищує довіру інвесторів і дає змогу винести на розгляд ради нових ідей та нестандартних підходів, спрямованих на корпоративний розвиток.

Таким чином, наглядова рада акціонерного товариства є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства і в межах компетенції, визначеної статутом та законодавством, контролює та регулює діяльність виконавчого органу. Формою роботи ради є засідання, які проводяться в порядку передбаченими внутрішніми нормативними актами. Члени наглядової ради в банках та публічних акціонерних товариствах обираються виключно кумулятивним шляхом голосування, а для членів приватного акціонерного товариства може бути встановлений в статуті інший спосіб голосування. Позитивним моментом є введення нового суб'єкта корпоративних відносин, а саме незалежного члена наглядової ради (незалежного директора), який покликаний забезпечувати більш ефективний та професійний контроль за діяльністю правління, підвищувати довіру інвесторів і вносити на розгляд ради нові ідеї та нестандартні підходи, спрямовані на корпоративний розвиток.

3.3. Порядок створення та компетенція виконавчого органу акціонерних товариств

Ефективне управління акціонерним товариством не може здійснюватися лише на підставі рішень, прийнятих загальними зборами акціонерів. Хоча б з огляду на те, що загальні збори скликати важко, і тому відбуваються вони рідко. А динамічні та мінливі ринкові умови вимагають від товариства оперативно приймати різні рішення. Тому для прийняття рішень з питань поточної діяльності (назвемо їх тактичними рішеннями) створюються виконавчі органи у правління акціонерним товариством.

До компетенції виконавчого органу належить вирішення всіх питань, пов'язаних з керівництвом поточною діяльністю товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів та наглядової ради.

Склад правління акціонери вибирають на загальних зборах. Правління є колегіальним органом, однак законодавець не встановлює вимог щодо його кількісного складу, як це має місце в зарубіжному акціонерному праві.

Так, за законодавством Німеччини, Франції, Угорщини та деяких інших країн визначаються вимоги до кількісного складу правління акціонерного товариства, який може залежати від чисельності акціонерів, від розмірів основного капіталу, допущення акцій товариства до котирування на біржі [41, с.201].

Чинне законодавство передбачає лише одну обов'язкову вимогу до членів правління – заборону бути одночасно членом наглядової ради того самого акціонерного товариства і членом його ревізійної комісії, залишаючи поза увагою необхідність встановлення обмежень щодо одночасного членства в правліннях та/або наглядових радах декількох акціонерних товариств, що впливає і на якість виконуваних повноважень такими членами правління, і на дотримання вимог антимонопольного законодавства. Тому на нашу думку, уявляється доцільним у законодавчому порядку встановити кількісні та якісні вимоги до складу правління.

Виконавчий орган акціонерного товариства підзвітний загальним зборам і наглядовій раді, організовує виконання їх рішень. Виконавчий орган діє від імені акціонерного товариства у межах, встановлених статутом акціонерного товариства і законом.

Відносини між членами правління та акціонерним товариством встановлюються на певний термін, хоча вітчизняний закон не визначає мінімального та максимального його розмірів, що не можна визнати доцільним [70, с.254].

Слушною є думка, науковця Г. Ф. Шершеневич, що безтерміновість і незмінність складу правління небезпечна як для самого акціонерного товариства, так і для його акціонерів [21].

Законодавство країн ринкової економіки встановлює максимальний термін повноважень членів правління, а також можливість обрання (призначення) тих самих осіб на повторний термін. Це не означає, що і загальні збори акціонерів позбавлені права будь-коли відкликати обраних ними членів правління, якщо останні неналежним чином виконують свої обов'язки або завдають своїми діями шкоду товариству, діючи у власних інтересах або в інтересах третіх осіб .

Виконавчий орган акціонерного товариства може бути колегіальним (правління, дирекція) або одноосібним (директор, генеральний директор).

Членом виконавчого органу акціонерного товариства може бути будь-яка фізична особа, яка має повну дієздатність і не є членом наглядової ради чи ревізійної комісії.

Права та обов'язки членів виконавчого органу акціонерного товариства визначаються Законом України «Про акціонерні товариства» іншими актами законодавства, статутом товариства або положенням про виконавчий орган товариства, а також трудовим договором, що укладається з кожним членом виконавчого органу. Від імені товариства трудовий договір підписує голова наглядової ради чи особа, уповноважена на те наглядовою радою [68].

ч. 4 ст. 62 Закону України «Про акціонерні товариства» визначено, що посадовим особам органів акціонерного товариства виплачується винагорода лише на умовах, передбачених цивільно-правовими або трудовими договорами (контрактами), укладеними з ними [6].

Отже, порядок призначення та звільнення посадових осіб акціонерного товариства залежить від того, який договір укладено із членом виконавчого органу. У разі укладення із членом виконавчого органу, а також із іншою посадовою особою акціонерного товариства, цивільно-правового договору, відносини акціонерного товариства із певною посадовою особою буде унормовуватися положеннями Закону України та актами цивільного законодавства, зокрема в частині укладення, зміни та розірвання цивільно-правового договору. Відповідно такий договір має кваліфікуватися як договір про надання управлінських послуг. У разі укладення із відповідною посадовою особою трудового договору, то відповідно на посадових осіб господарського товариства поширюються вимоги трудового законодавства, зокрема в частині гарантій щодо правового режиму праці, відпусток тощо.

Тому доцільно зазначити, що порядок призначення та відсторонення від посади членів виконавчого органу має бути більш чітко унормований законодавством, виходячи з необхідності здійснення управління поточною діяльністю акціонерних товариств та інших корпорацій.

Пропонуємо, доповнити Закон України «Про акціонерні товариства» статтею, виклавши його в такій редакції: Порядок призначення та відсторонення від посади членів виконавчого органу здійснюється на підставі укладення з ними цивільно-правового або трудового договору. Договір який укладається з членом виконавчого органу має бути визначений в статуті акціонерного товариства.

Колегіальність правління як органу акціонерного товариства обумовлює питання про порядок прийняття рішень цим органом, а також правочинність таких рішень. Чинне законодавство не встановлює вимог щодо цього,

залишаючи вирішення зазначеного питання самим акціонерним товариствам в особі загальних зборів їхніх учасників.

Зазначені питання також доцільно врегулювати в законі, встановивши умови прийняття рішень цим органом. Тому пропонуємо включити в ст.59 Закону України «Про акціонерні товариства» норму в такій редакції: Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосували 2/3 складу правління, які були присутні на засіданні колегіального виконавчого органу.

За прийняття і виконання прийнятих з порушеннями зазначених актів рішень голова і члени правління, які брали в цьому участь, повинні відповідати перед товариством у повному обсязі як солідарні боржники, якщо в результаті виконання таких рішень акціонерному товариству і його акціонерам завдано майнової шкоди. Укладені ж із третіми особами на виконання зазначених рішень угоди мають визнаватися чинними, коли такі особи не знали і не повинні були знати, що угоди з ними укладено на підставі рішень, прийнятих з порушенням порядку, що його встановлює статут товариства.

Фіксація подібних норм в українському законодавстві відповідала б аналогічній практиці у країнах ринкової економіки, зокрема в країнах – членах Європейського економічного співтовариства, та виданій останнім першої директиви

Голова колегіального виконавчого органу обирається наглядовою радою товариства, якщо інше не передбачено статутом товариства. Він має право без довіреності діяти від імені товариства відповідно до рішень колегіального виконавчого органу, в тому числі представляти інтереси товариства, вчиняти правочини від імені товариства, видавати накази та давати розпорядження, обов'язкові для виконання всіма працівниками товариства. Інший член колегіального виконавчого також може бути наділений цими повноваженнями, якщо це передбачено статутом товариства.

Повноваження голови колегіального виконавчого органу (особи, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу) припиняються за

рішенням наглядової ради, якщо статутом акціонерного товариства це питання не віднесено до компетенції загальних зборів.

Повноваження члена виконавчого органу припиняються за рішенням наглядової ради, якщо статутом акціонерного товариства це питання не віднесено до компетенції загальних зборів. Підстави припинення повноважень голови та члена виконавчого органу встановлюються законодавством, статутом та договором із ним.

Посадові особи органів акціонерного товариства повинні діяти в інтересах товариства, дотримуватися вимог законодавства, положень статуту та інших документів товариства. Також, вони несуть відповідальність перед товариством за збитки, завдані товариству своїми діями (бездіяльністю), згідно із законом.

Отже, слід визначити, для прийняття рішень з питань поточної діяльності акціонерного товариства створюються виконавчі органи. Виконавчий орган може бути колегіальним (правління, дирекція) або одноосібним (директор, генеральний директор). Колегіальність правління як органу акціонерного товариства обумовлює питання про порядок прийняття рішень цим органом, а також правочинність таких рішень. Чинне законодавство не встановлює вимог щодо цього, залишаючи вирішення зазначеного питання самим акціонерним товариствам в особі загальних зборів їхніх учасників. Зазначені питання також доцільно врегулювати в законі, встановивши умови прийняття рішень цим органом. Порядок призначення та звільнення посадових осіб акціонерного товариства залежить від того, який договір укладено із членом виконавчого органу. У разі укладення із членом виконавчого органу, а також із іншою посадовою особою акціонерного товариства, цивільно-правового договору, відносини акціонерного товариства із певною посадовою особою буде унормовуватися положеннями Закону України та актами цивільного законодавства, зокрема в частині укладення, зміни та розірвання цивільно-правового договору. Відповідно такий договір має кваліфікуватися як договір про надання управлінських послуг. У разі укладення із відповідною посадовою

особою трудового договору, то відповідно на посадових осіб господарського товариства поширюються вимоги трудового законодавства, зокрема в частині гарантій щодо правового режиму праці, відпусток тощо. Проте, законодавство чітко не визначає тип договору який може бути укладено з членом виконавчого органу. Доцільно зазначити, що порядок призначення та відсторонення від посади членів виконавчого органу має бути більш чітко унормований законодавством, виходячи з необхідності здійснення управління поточною діяльністю акціонерних товариств та інших корпорацій.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснивши дослідження правового статусу акціонерних товариств на підставі викладеного у випускній кваліфікаційній роботі матеріалу можна зробити наступні висновки:

1. Найпоширенішим типом організації підприємства в країнах із ринковою економікою, зокрема країн Західної Європи, є підприємство у формі акціонерного товариства. Дана організаційно-правова форма є доволі поширеною і в Україні. Перші акціонерні компанії в Україні виникли в 70-х роках XIX століття. Проте, за останні роки, спостерігалось поступове зменшення акціонерних товариств. Дана динаміка пояснюється процесами ліквідації збанкрутілих акціонерних товариств через неможливість з боку підприємств, створених в процесі приватизації та корпоратизації, підтримувати цю найскладнішу форму організації бізнесу, що призводить до поступової реорганізації акціонерних товариств в інші організаційно-правові форми, переважно в товариства з обмеженою відповідальністю.

2. Науковці по різному підходять до визначення поняття акціонерного товариства. На нашу думку, акціонерне товариство - це таке господарське товариство, статутний фонд якого поділений на визначену кількість часток рівної номінальної вартості, виражених в акціях, і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями усім своїм майном. Існує багато позитивних сторін функціонування акціонерного товариства, такі як: легкість створення значного за розмірами капіталу, необов'язковість персональної участі акціонерів у діяльності АТ, що полегшує участь у ньому і відповідно - залучає нових акціонерів і їх кошти, можливість застосування в різних сферах народного господарства і тд. Проте, в нашій державі є ще багато проблем, які пов'язані із розвитком акціонерної форми господарювання, а саме: відсутня достовірна інформація про діяльність акціонерних товариств, порушуються права нових акціонерів, відсутність в законодавстві процедури призначення та відсторонення членів органів акціонерного товариства та інші.

3. Основним нормативно-правовим актом, який регулює правовий статус акціонерних товариств є Закон України «Про акціонерні товариства». Господарський кодекс України та Цивільний кодекс України є не менш важливими нормативно-правовими актами, якими регулюється правила створення та діяльності акціонерних товариств. Позитивним моментом став прийнятий Закон України №2210-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів», який покликаний забезпечити належний захист прав акціонерів та підвищити рівень прозорості діяльності акціонерних товариств. Завдяки цьому закону було внесено дуже багато змін до різних нормативно-правових актів України, які в теорії покращують діяльність акціонерних товариств. Будемо сподіватись, що ці зміни дадуть не тільки теоретичний поштовх для нового рівня розвитку акціонерних товариств, але й практичний, що вплине на фінансово-економічний клімат в Україні, адже акціонерні товариства відіграють важливу роль в економіці будь-якої держави.

4. Одним з способів створення акціонерного товариства є заснування. На нашу думку, заснування є юридичні дії певних осіб або особи, спрямовані на виникнення нової юридичної особи в організаційно-правовій формі акціонерного товариства. У випадку створення акціонерного товариства більш ніж однією особою засновниками може укладатись засновницький договір, який регулює спільну діяльність засновників, щодо створення акціонерного товариства. При укладанні договору про заснування акціонерного товариства засновники мають приділяти належну увагу визначенню всіх суттєвих умов такого договору. Враховуючи, що у законодавстві визначені загальні умови договору про створення акціонерних товариств, слід визначити обов'язки засновників, строк дії договору, підстави припинення його дії тощо. Особливу увагу слід приділяти правовим наслідкам невиконання чи неналежного виконання договору. Не менш важливе значення, ніж застосування наслідків визнання правочину недійсним, є визначення впливу визнання договору недійсним на реєстрацію товариства та, відповідно, можливість її скасування.

5. Для того щоб прийняти рішення про створення акціонерного товариства, затвердити статут та утворити органи товариства скликаються установчі збори. Важливість установчих зборів полягає насамперед у тому, що на них формуються майбутні параметри функціонування акціонерного товариства, структура його управління. Необхідно пам'ятати, що установчі збори не є органом акціонерного товариства. Адже на момент проведення установчих зборів та прийняття ними рішень акціонерного товариства як юридичної особи ще не існує. Тому вони не можуть приймати рішення, що стосуються здійснення господарської діяльності акціонерним товариством.

На практиці, часто виникають ситуації, коли засновники не можуть одногосно прийняти рішення або деякі засновники взагалі відсутні на установчих зборах. Саме тому виникає питання, яку кількість разів можна проводити установчі збори. На жаль, дане питання не врегульоване на законодавчому рівні. На нашу думку, кількість разів проведення установчих зборів віднесених до ч. 3 ст. 10 Закону України «Про акціонерні товариства» потрібно більш детально визначати в засновницькому договорі.

6. Вирішальну роль в діяльності акціонерного товариства відіграє його статутний капітал. Статутний капітал - це стартовий капітал для виробничої діяльності з метою одержання надалі прибутку. Формування статутного капіталу розпочинається з прийняття зборами засновників рішення про створення та про приватне розміщення акцій. Після цього засновники повинні пройти декілька етапів: подання відповідної заяви на реєстрацію випуску акцій до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, реєстрація та присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера цінних паперів, приватне розміщення акцій серед засновників та відповідно оплата засновниками товариства вартості акцій.

Після здійснення вказаних етапів статутний капітал є частково сформований. Останній етап охоплює затвердження установчими зборами результатів приватного розміщення акцій і затвердження статуту. Отже, момент

завершення формування статутного капіталу та момент затвердження статуту АТ відбувається одночасно.

7. Загальні збори є вищим органом акціонерного товариства, які скликаються щорічно не пізніше 30 квітня наступного за звітним року. Повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний надсилається акціонерам персонально у спосіб, передбачений статутом акціонерного товариства, у строк не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення. Згідно з ч. 2 ст. 39 Закону України «Про акціонерні товариства», вносити зміни до переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах акціонерного товариства, після його складання заборонено. Виникає питання, про повідомлення «нових акціонерів», що набули права власності на акцію в період дати складання переліку осіб і підлягають повідомленню про проведення загальних зборів. Дане питання залишається неврегульованим на законодавчому рівні.

Тому пропонуємо, для того щоб забезпечити права «нових акціонерів», покласти обов'язок на виконавчий орган товариства або депозитарій за відповідним договором разом із внесенням змін в депозитарну систему надсилати цим «новим акціонерам» повідомлення про проведення загальних зборів акціонерного товариства.

8. Наглядова рада акціонерного товариства є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства і в межах компетенції, визначеної статутом та законодавством, контролює та регулює діяльність виконавчого органу. Формою роботи ради є засідання, які проводяться в порядку передбаченими внутрішніми нормативними актами. Члени наглядової ради в банках та публічних акціонерних товариства обираються виключно кумулятивним шляхом голосування, а для членів приватного акціонерного товариства може бути встановлений в статуті інший спосіб голосування. Позитивним моментом є введення нового суб'єкта корпоративних відносин, а саме незалежного члена наглядової ради (незалежного директора), який покликаний забезпечувати більш ефективний та професійний контроль за діяльністю правління,

підвищувати довіру інвесторів і вносити на розгляд ради нові ідеї та нестандартні підходи, спрямовані на корпоративний розвиток.

9. Для прийняття рішень з питань поточної діяльності акціонерного товариства створюються виконавчі органи. Виконавчий орган може бути колегіальним (правління, дирекція) або одноосібним (директор, генеральний директор). Колегіальність правління як органу акціонерного товариства обумовлює питання про порядок прийняття рішень цим органом, а також правочинність таких рішень. Чинне законодавство не встановлює вимог щодо цього, залишаючи вирішення зазначеного питання самим акціонерним товариствам в особі загальних зборів їхніх учасників. Зазначені питання також доцільно врегулювати в законі, встановивши умови прийняття рішень цим органом. Порядок призначення та звільнення посадових осіб акціонерного товариства залежить від того, який договір укладено із членом виконавчого органу. У разі укладення із членом виконавчого органу, а також із іншою посадовою особою акціонерного товариства, цивільно-правового договору, відносини акціонерного товариства із певною посадовою особою буде унормовуватися положеннями Закону України та актами цивільного законодавства, зокрема в частині укладення, зміни та розірвання цивільно-правового договору. Відповідно такий договір має кваліфікуватися як договір про надання управлінських послуг. У разі укладення із відповідною посадовою особою трудового договору, то відповідно на посадових осіб господарського товариства поширюються вимоги трудового законодавства, зокрема в частині гарантій щодо правового режиму праці, відпусток тощо. Проте, законодавство чітко не визначає тип договору, який може бути укладено з членом виконавчого органу. Доцільно зазначити, що порядок призначення та відсторонення від посади членів виконавчого органу має бути більш чітко унормований законодавством, виходячи з необхідності здійснення управління поточною діяльністю акціонерних товариств та інших корпорацій.

З метою удосконалення чинного законодавства України з питань правового статусу акціонерних товариств пропонується внести наступні **зміни та доповнення** до деяких законодавчих актів України, а саме:

- доповнити ст.35 Закону України «Про акціонерні товариства», нормою, виклавши його в такій редакції: «Виконавчий орган товариства або депозитарій за відповідним договором зобов'язаний особам, які набули права власності на акцію в період дати складання переліку осіб, що мають право на участь у загальних зборах , надіслати повідомлення про проведення загальних зборів разом з внесенням змін в депозитарну систему» .
- доцільно врегулювати в Законі України «Про акціонерні товариства» умови прийняття рішень виконавчим органом. Тому пропонуємо включити в ст. 59 Закону України «Про акціонерні товариства» норму в такій редакції: «Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосували 2/3 складу правління, які були присутні на засіданні колегіального виконавчого органу».
- доповнити Закон України «Про акціонерні товариства» статтею 59-1, виклавши її в такій редакції: «Порядок призначення та відсторонення від посади членів виконавчого органу здійснюється на підставі укладення з ними цивільно-правового або трудового договору. Договір який укладається з членом виконавчого органу має бути визначений в статуті акціонерного товариства».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР/ Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>(дата звернення: 20 жовтня 2019 року).
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV/ Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20 жовтня 2019 року).
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 20 жовтня 2019 року).
4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення : 27 жовтня 2019 року).
5. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення :12 жовтня 2019 року).
6. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua /laws/show/514-17> (дата звернення : 27 жовтня 2019 року).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів : Закон України від 16 листопада 2017 р. № 2210-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-19> (дата звернення: 20 жовтня 2019 року).
8. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. №3480-IV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення: 20 жовтня 2019 року) .
9. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. №

- 2121-III / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 20 жовтня 2019 року).
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): Закон України від 12 лютого 2015 р. № 191-VIII / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-19> (дата звернення: 20 жовтня 2019 року) .
11. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30 жовтня 1996 р. 448/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96> (дата звернення: 20 жовтня 2019 року) .
12. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 травня 2003 р.№ 755-IV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 24 жовтня 2019 року) .
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів: Закон України від 7 квітня 2015 р. № 289-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-19> (дата звернення :20 жовтня 2019 року) .
14. Про депозитарну систему України : Закон України від 6 липня 2012 р. № 5178-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17> (дата звернення: 20 жовтня 2019 року) .
15. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. № 984_011 // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 12 жовтня 2019 року) .

16. Про роль невиконавчих директорів або наглядових директорів лістингових компаній і про комітети (наглядової) ради : Рекомендація Європейської Комісії від 15 лютого 2005 р. № 2005/162/ЄС . URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/244472452> (дата звернення: 10 жовтня 2019 року).
17. Про затвердження Порядку реєстрації випуску акцій при збільшенні (зменшенні) розміру статутного капіталу акціонерного товариства: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 21 червня 2018 р. № 426 //База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0842-18> (дата звернення: 20 жовтня 2019 року) .
18. Офіційний сайт Головного управління статистики у м. Києві. Дані про кількість суб'єктів ЄДРПОУ. URL: <http://kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=281&lang=1> (дата звернення: 22 жовтня 2019 року) .
19. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного суду України від 24 жовтня 2010 р. № v0013700-08 //База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08> (дата звернення: 20 жовтня 2019 року) .
20. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду від 3 липня 2018 р.№ 13//База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08> (дата звернення 18 червня 2019 року).
21. Бершадський А.О. Акціонерні товариства: тенденції, проблеми функціонування та дивідендна політика. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 3 (08) 2017. URL: http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/8_2017/19.pdf (дата звернення: 20 жовтня 2019 року) .
22. Близнюк О.П., Іванюта О.М. Конкурентні переваги та недоліки у системі організаційно-правових форм господарювання товариств . *Юридичний*

- журнал. 2016. № 3. С. 2-8.
23. Бойко О. Проблемні питання діяльності господарських товариств. *Вісник НАН України*. 2018. № 3. С. 38-42.
  24. Вакарчук О.І. Особливості акціонерних товариств в Україні. *Юридичний журнал*. 2017. № 3. С. 22- 26.
  25. Вінник О. М. Господарське право: навчальний посібник. 2-ге вид., змін, та доп. Київ : *Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність»*, 2008. с.766
  26. Гарагонич О.В. Припинення господарської правосуб'єктності акціонерних товариств шляхом реорганізації. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. URL: <https://www.twirpx.com/file/2441645/>(дата звернення :7 жовтня 2019 року).
  27. Гуцалюк О. М. Забезпечення захисту акціонерного товариства від спроб недружнього злиття-поглинання . *Збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Економіка*. 2015. Вип. 15. С. 149-158.
  28. Грідчина М. Управління фінансами акціонерних товариств :навч. посібн. Київ. : А.С.К., 2005. 384 с
  29. Гайдай Т.В., Кудлак В. М.Х. Бунге. Як теоретик і практик ринкового реформування вітчизняної фінансової системи у другій половині XIX ст.: навч. посібник. Харків. ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2006. № 3. С.13-26.
  30. Гриньова В. М. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні: монографія / за ред. В. М. Гриньова, О. Є. Попов. Х.: ХДЕУ, 2013. 323 с.
  31. Деєва Н.Е. Генезис акціонерного підприємництва: українсько-російський досвід. *Форум права*. 2016. №1. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/1234568> (дата звернення 27 жовтня 2019 року) .
  32. Дзера О. В. Договірне право України : загальна частина : навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / За ред. О.В. Дзери. Київ. : Юрінком Інтер, 2008. 896 с.

33. Дозорцев В. А. Проблемы совершенствования гражданского права РФ при переходе к рыночной экономике .Государство и право. 1994. № 1. С. 26-36.
34. Знаменський Л, Хахулін В. В., Щербина В. С. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України/ За заг. ред. В. К. Мамутова. Київ. Юрінком Інтер, 2014. 688 с
35. Іванова А. С. Особливості становлення та розвитку акціонерних товариств в Україні/за ред. А. С. Іванова, С.В. Ковтун, Н. Г. Пігуль. Мукачєво: Мукачівський державний університет. 2017. Вип 10. С. 256-261.
36. Ігнат'єва І. А., Гарафонова О. І. Корпоративне управління : навч. посібник. *Центр учбової літератури*, 2013. 600 с. URL: https://pidruchniki.com/1098112052408/menedzhment/struktura_sistemi_standartiv (дата звернення 8 липня 2019 року).
37. Клемент'єва О. Ю. Становлення акціонерних товариств як найбільш розвинутої форми підприємницької діяльності та їх розвиток в Україні . *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. № 11. 2015. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/> (дата звернення: 27 жовтня 2019 року).
38. Костова Н.І. Договір про створення акціонерного товариства. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип.18.С.105-108.URL:http://nbuv.gov.ua/UJ_2015_18_25 (дата звернення: 8 жовтня 2019 року).
39. Костова Н. І. Правове регулювання статуту акціонерного товариства. *Часопис цивілістики* . 2017. Вип. 15. С. 76-80.
40. Кудласевич О. Проблеми становлення підприємництва в українській економічній літературі другої половини XIX сторіччя. *Економічна думка* 3б. Тез. Ч.2. Тернопіль:, 2006. С.400-402.
41. Кочергина Е. А. Содержание организационно-правовых форм предпринимательских обществ: интересы, функции, правовое средства: монография . Харьков : Основа, 2005. с.236
42. Кравцов О. В. Генезис і розвиток корпоративного права на території України: від давньоруського права до законодавства початку XX століття. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.:*

Юриспруденція. 2013. № 6-1. Том 2. С. 48-51.

43. Каминка А.И. Акционерные компании: Юридическое исследование.СПб.: Типолит. А.Е. Ландау, 1902. 512 с.
44. Лановика Б.Д. Економічна історія України і світу: навч.посібник. 2004. - с.314-321
45. Лаптев В. В. Современные проблемы предпринимательского (хозяйственного) права. *Предпринимательское право в XXI веке: преемственность и развитие* .Отв. ред. М. М. Славин. 2016. с. 18
46. Лукач.І.В. Значення господарсько-правового регулювання корпоративних відносин у контексті Євроінтеграції: наукова стаття. канд. юр. наук,Київ. 2017. № 3.С. 12-28.
47. Леонов С. В, Пігуль, Боярко І. М. Управління фінансами акціонерних товариств : навчальний посібник . *Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»/ за ред.: С. В. Леонов, Н. Г. Пігуль, І. М. Боярко. Суми. ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. с.305*
48. Марущак Я. С., НУ «ОЮА». Корпоративне право України ХХ століття як передумова сучасного етапу його розвитку. *Актуальні проблеми політики*. 2016.Вип.58.2016р.URL:<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8809> (дата звернення: 25 жовтня 2019 року).
49. Марущак Я. С. Історичний огляд корпоративних прав та обов'язків в Австро-Угорській, Російській імперії та СРСР. *Вісник Південного регіонального центру НАПрН України*. 2016. № 9. С. 90-95.
50. Мальська М. П, Мандюк Н. Л, Занько Ю. С. Корпоративне управління: теорія та практика : підруч. /за ред. М. П. Мальська,Н. Л. Мандюк, Ю. С. Занько. Київ. Центр учбової літератури, 2012. 360 с.
51. Мамутов В.К. Развитие хозяйственного законодательства и хозяйственно-правовой мысли в суверенной Украине: доклад на междунар. науч.-практ. конф. *«Хозяйственное законодательство Украины: практика применения и перспективы развития в контексте европейского выбора»* (Донецк, 30

- сент. 2004 г.). Донецк: ІЭП АН України. С.12-37.
52. Несинова С. В. Господарське право України : навч. посіб /за заг. ред. С. В. Несиної. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
  53. Назарова Г. В. Організаційні структури управління корпораціями: монографія. 2-ге вид., допов. і переробл / Г. В. Назарова. Харків. : ВД «ІНЖЕК», 2004. 420 с.
  54. Олійник О.В, Акімова. Н.С, Безпалова О.О. Історичний розвиток та організаційно-правові аспекти функціонування акціонерних товариств. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2009.Вип. 2.С. 96-103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2009_2_16 (дата звернення :25 жовтня 2019 року).
  55. Попадинець Г. Проблемні питання правового статусу органів управління акціонерними товариствами. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. 2017. № 861. С. 395-400. URL:: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2017_861_58 (дата звернення: 8 жовтня 2019 року).
  56. Проволоцька О.М., Чаусов О.В. Удосконалення методичних підходів щодо оцінки ефективності діяльності акціонерних товариств. *Вісник ЖДТУ*. 2014 р. URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/download/37600/37513> (дата звернення: 8 жовтня 2019 року).
  57. Попов О. Теоретико-методологічні та концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму корпоративного управління : монографія /за ред. О. Попов. Харків : ФОП Александрова К.М. ; ВД «ІНЖЕК», 2009. 360 с.
  58. Петруня Ю. Є. Формування та відтворення акціонерного капіталу: механізми управління та суперечності . *Академічний огляд*. 2015. № 1.С. 18–22.
  59. Розинка О. Фондовий ринок: генезис економіко-правових. *Банківська справа*. 2006. №2. С.73-82.
  60. Рибачковський К. Е. Правова природа інституту акціонерних. *Право і*

суспільство. 2014. № 6.1 (2). С. 54–58.

61. Скворцова О. Ю. Практичні аспекти корпоративного правління АТ : Контрольний орган. Голова АТ. Наглядова рада . *Юридична газета*. 26 квітня 2011. -№ 17. С. 20-24.
62. Селіванова І. А. Дивні підприємства Господарського кодексу України : матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті О. А. Пушкіна (21 травня 2004 р.) Харків: Нац. ун-т внутрішніх справ; Економіко-правовий ун-т, 2004. С. 51-54
63. Супрун Н.А. Генеза акціонерного підприємництва в роботах українських економістів другої половини ХІХ - початку ХХ століття: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.04. Київ.2003. 19 с.
64. Стеценко Б. Акціонерні товариства на ринку капіталів України: проблемні питання взаємодії. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*. 2011. № 1. С. 151-156.
65. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій: Підручник. / за ред.: В.М. Суторміна. Київ .: КНЕУ, 2004. 566 с.
66. Тихончук Р.Г. Державно-правове регулювання акціонерної форми господарювання. Одеса. 2016. URL: http://www.oridu.odessa.u/dis_Tihon.pdf (дата звернення: 20 жовтня 2019 року).
67. Тихончук Р.Г. Нормативно-правове регулювання акціонерної форми господарювання. Одеса. 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2014_2_37 (дата звернення: 20 жовтня 2019 року).
68. Тихончук Р. Г. Правове регулювання акціонерної форми господарювання. *Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем, проблеми, перспективи* : матеріали дев'ятої міжнародної наук.-практ. конф.(Одеса, 28–29 бер. 2014 р.) Одеськ. нац. універ. Одеса :ОНУ, 2014. С.179–181.
69. Тихончук Р. Сущность акционерной формы хозяйствования. *Вестник Академии права и управления : общ.-пол. журнал*. Мариуполь. 2013. №31.

С.184 -189.

70. Торкатюк В.І , Г. В. Стадник, А. Л. Шутенко. Правове регулювання господарсько-фінансової діяльності підприємства: монографія /за ред. В. І. Торкатюка. Харків: Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. 2011. 346 с.
71. Туркот О. А., Рурак В. С. Щодо джерел і порядку формування статутного капіталу акціонерного товариства. Київ, 2015. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/pdf//04_2017/19.pdf (дата звернення: 10 жовтня 2019 року).
72. Харитоновна Є.О. Зобов'язальне право України : підручник / за ред. Є.О. Харитоновна, Н.Ю. Голубевої. Київ : Істина, 2011. 843 с.
73. Шаді Саад. Зміни в діяльності акціонерних товариств – спрощення ведення бізнесу чи залучення інвестицій? 2018. URL: https://www.saad.legal/en/zmini_2210/ (дата звернення :25 жовтня 2019 року).
74. Щербина В. С. Господарське право : підручник / ред.: В. С. Щербина. 6-те вид., перероб. і допов. Київ. : Юрінком Інтер, 2013. с.640
75. Юрчишена Л. В. Акціонерні товариства: тенденції, проблеми функціонування та дивідендна політика / за ред.: Л. В. Юрчишена, А. О. Бершадський. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3(08). С. 95-102.